

ALFÖLDI LAPOK.

VEGYES TARTALMU FÜZETEK.

SZERKESZTI S KIADJA: TELEGDILÁSZLÓ.

VI. füzet.

10 füzet előfizetési ára: helyben 2 frt 40 kr, postán küldve 2 frt 60 kr.

A városi építkezések s iparvállalatok jövedelemtelensége.

Nagyon nehéz feladat a tekintetben eltalálni tudni a demarcationalis vonalat: hogy mik legyenek azon építkezések s iparvállalatok, a melyeknek létesítésére s folytatására épen maga az állam vagy egyes községek s társulatok vállalkozzanak.

Kétségbe nem vonható tény az: hogy a magán vállalkozó mindent jobban, olcsóbban s gyakorlatiasabban tud létesíteni, berendezni, vezetni s kezelni, mint az állam, a község vagy valamely testület.

Nálunk szüntelen találkozunk azon számítás nélküli követelőzéssel: hogyha valamely vállalat nem megyen jól, nem tud megélni, nem jövedelmez stb.: hogyha valamely vállalat, intézet létrehozásának szüksége mutatkozik: azonnal az államot, a várost, a községet noszogatják, hogy azt gyámolítsa vagy annak létesítésére egyenesen vállalkozzék, azt fentartassa s kitartsa; holott előre is kétségtelen az, hogy azon vállalkozás kitartása az államnak, a községnek stb. egyenesen folyvást tartó anyagi megkárosításával fog karöltve járni.

Például jól tudott állapot: hogy városunk pénztárára nézve a cifra ménes, a Bika szálloda, a nagyerdei fürdő intézet, a város határán szerte-szórva létező kocszmák s fogadók stb. kitartása nemhogy jövedelmet hozó volna, de sőt azok épen állandó tetemes évi fedezetlen kiadással terhelik a városi pénztárt.

És mégis szakadatlanul ismételve szóba hozzák annak szorgalmazását: hogy a város építsen nagyszerű szállodát, redouttot, alakítsa át a nagyerdei fürdőhelyet stb.

Ezen építkezés a mennyire kívánatos lehet a nagy közönségre nézve: épen olyan hátrányos és állandósított súlyos teherrel járó a városi pénztárra nézve.

Vegyük taglalás alá egyenként a szorgalmazott tárgyakat:

A B i k a s z á l l o d a a városnak jelenleg évenként mindössze 4200 frt körül jövedelmez az azzal összekötött regale joggal együtt; — holott e jog ott megér legalább 1500 frtot; így az egész szállodai helyiségért 2700 frtot kap a városi

pénztár; a Bika szálloda pedig épületeivel s udvaraival megér legalább is 150,000 frtot; ennek csak 6-os kamatja és az évi reperiatio 10,000 forint; és így a városi pénztár azon szálloda kitaratása mellett évenként legalább is 7300 frtot veszít.

Ha a város azon szállodának táncz helyiséggel ellátva való kiépítéséhez fog: az legalább is 150,000 frtba kerülne; a mi ujlag mintegy 7300 ft évi kamatvesztéssel és így együtt évenként 15,000 frt körüli veszteséggel terhelné a városi pénztárt.

A nagyerdői fürdő viszonyai hasonlók. Azon fürdőtelepben s az ahhoz tartozó területben legalább is 100,000 frtnyi tőke hever; ennek csak 6-tos kamatja 6000 frt az évi reperiatio kívül; jövedelmez pedig azon fürdő a szabad regale joggal együtt mintegy csak 1,700 frtot. Most uj s átalakítási építkezést szándékoznak ott csinálni; a mi legalább is 12,000 frtba kerülne; ezáltal a gyümölcsöztetlenül folyást pusztító tőke ismét csak szaporodnék.

Már most ha a város a szállodát és a fürdőt építeni s átalakítani akarná, mivel arra nincs heverő pénz: az építés költségeinek legnagyobb részét kénytelen volna kölcsönvett pénzből fedezni. A végett legalább is 150,000 frtnyi kölcsön szükségeltetnék; mely a városnak legalább is 7 százaléka kerülne; holott az azáltal előállított eredmény legfeljebb 2 százaléka jövedelmezne.

És így a szállodába és a fürdőbe fektetett tőke után a városnak évenkénti legalább is 12—15,000 frt körüli, a más vagyonaiból befolyó jövedelemből fedezni kellező, folytonos sok ezerre menő vesztesége volna.

Hogy tehát úgy a szálloda, mint a fürdő kiépítése a városi pénztár további nagy terhelése nélkül foganatosítható legyen, erre nézve két mód van; t. i. 1-ör az, hogy a szálloda és fürdő átalakítása magán vállalkozó egyénnek vagy társulatnak azon feltétellel adassék át, miszerint az abból befolyó jövedelemmel fedezze s elégitse ki magát az építkezés költségeire nézve; vagy

2-ör: a magán vállalkozó számára biztosíttassék bizonyos kedvezmény, vagy segély a végett, hogy ő a városi előjáráságtól kijelendő s elébe tüzendő feltételek, feladatok s módozat szerint építsen kellő terjedelmű s berendezésű szállodát s ezzel együtt redouttot; és aként alakítsa át a nagyerdei fürdőt.

Ilyen módon a város semmit sem kockáztat; az uj befektetés által sárba nem vágja pénzét; sem olyan iparvállalatba nem fog, a mely a helyett, hogy a beléje fektetett tőke kamtját behozná, évenként inkább még több ezerre menő ráfizetést emészt fel. — És aként mégis eléretik a cél.

Ilyen módon több község jutott már nagyobb szerű épülethez és sok költsékes építkezéshez.

Nyiregyháza város is ilyen módon fejleszté és épített ki sóstói fürdőjét. E fürdőtelepet a város egy consortiumnak adta át bizonyos számú évekre; a consortium azon telepet az előirt feltételek szerint tartozik épületekkel ellátni, szépíteni s gondozni; és majd aként alkalmas épületekkel ellátva lesz köteles a fürdőtelepet a város birtokába visszabocsátani.

A fürdőtelepet a consortium már is több rendbeli nagy terjedelmű épülettel látta el s azt gondosan csinósítja s rendben tartja.

A cél el van érve, a nélkül hogy arra a város költsékeznék.

Debreczen város iparos és kereskedelmi multja, jelene s jövője.

V. Debreczen emlékezetességei Mária-Terézia és József császár uralkodása alatt.

Debreczen város szakadatlanul öregbedő emelkedését s felvirágzását kiválólólag három hatályos anyagi és szellemi tényezőnek: főiskolájának, ipara és kereskedelme mindinkább kiterjedésének s a város határterülete folytonos nagyobbodásának köszönhető.

Debreczen város előjárói századokon keresztül a legnagyobb buzgósággal arra törekedtek: hogy a város körül elpusztult helységek határ-területeit a város birtokául megszerezzék; a mi főleg a nyugoti irányban annyira sikerült, hogy a város határa megközelítette a Tisza medrét.

A határ nagy kiterjedése által főleg a marhatenyésztés emelkedett mindinkább; a mi által az éretett el: hogy az itt tartott baromvásár európai jelentőségüvé nőtte ki magát.

Debreczen város szellemi tekintélyét, hatalmát s állandó befolyását főiskolája fokozta fel századokon át az egész országra mindinkább kiterjedővé. E város volt a magyar vallásnak, tudományosságnak és irodalomnak, főleg az erdélyi fejedelmi udvar elenyészése óta, — főfészke és irányzója. Időnként a legtöbb magyar protestans világi s egyházi tekintély Debreczenben végezte tanulmányait; és e főiskola tanárai képezték a legbuzgóbb s legnagyobb munkásságú irodalmi erők hatalmas ide csoportosulását.

Debreczen város lakosairól a történelem azt tanúsítja: hogy ők rendkívül körülnéző, mozgékony és tevékeny vagyongerős emberek voltak, a kik üzleti czélekből az egész országot bejárták; az országos vásárokat a legtávolabbi vidékeken szorgalmasan látogatták, és olyan sok s kitünő jóságú mindennapi ruházati és házi-szükségre való árucikkeket tudtak készíteni, hogy azok által a más városok mesterembereivel nemcsak diadalmasan kitudták állani az üzleti versenyzést, de sőt még az osztrák, cseh, morva stb. kereskedőket is arra szoktatták, hogy a debreczeni országos vásárokat minél tömegesebb árukészletekkel látogassák meg.

A város lakosságát s előjáróságát időnként: a felsőbbbbségnek vallásos dolgokban való erőszakoskodásai, a különféle természeti csapások és a legtöbb esetben gyújtogatás következtében kiütött óriási mérvű tűzvészek háborgatták és szegényítették el egész nemzedékre kihatólag.

A vallásos zaklatásokat kivált Mária-Terézia uralkodása alatt terjesztették ki és ismételtették minél gyakrabban: a szepesi kamara és az ettől ide küldözgetett királyi biztosok közvetítésével.

Azt mondhatni: hogy Debreczen város előjárósága az időnként más vidékről ide beszármazott fiatal erők által szakadatlanul megújult erővel látott el.

Igy származtak ide elébb: a Dobozy, azután a Cs. Komáromy, Baranyi és Domokos stb. családok.

Zalapolczi Domokos Márton pesti ügyvéd Debreczen város jegyzőjévé választatván, e hivatalt 1725-ki november 25-kén foglalta el. Ő és fia Lajos mint „főbírók“ mintegy hetven éven át intézték kiválólólag nagy hatással s hatalommal Debreczen város s a ref. egyházkerület dolgait és sorsát, s küzdöttek ernyedetlen

elszántsággal s kitartással a vallásos huzalkodások közepett. A szepesi kamara különösen folyvást azt erőszakolta: hogy a tanács a katolikusokat minél több előnyben részesítse és a katolikus szertartás vigye a nyilvános ünnepélyek alkalmával a főszerepet stb.

Például gr. Csáky Miklós váradi püspök 1739-ik évi június 3-án azt követelte, hogy ő processiot tart Debreczenben s ez alatt a reformátusok harangjait huzzák meg.

1760-ban az parancsoltatott: hogy tisztujítás alkalmával a „veni sancte“ s a megválasztott városi tisztviselők felesketése a kath. templomban történjék stb.

Felülről folyvást azt követelték, hogy mindegyik városi tisztviselő vallása kimutattassék; hogy mindegyik katolikus lakos, ha polgárságot kér, polgárrá azonnal felvétessék; s a szepesi kamara 1755-ben megparancsolta: hogy Fáy János posta kiadó s Ondrejkovics Ádám harminczados tiszt, a tanács, Visky Pál kerületi táblai kiadó pedig (mindhárman katolikusok) a kültanács tagjaiul büntetés terhe alatt felvétessenek. — 1765-ben Domokos Márton meghalt.

Az 1760-as években történt, hogy Erdélyországból a balázsfalvai görög egyesültek kolostorából egy Endrödi Jonik nevű bazilita szerzetes elhagyva kolostorát és eddigi vallását, reformátussá lett s megnősülvén, nejevel s gyermekeivel Debreczenbe vette lakását, s miután műveltségéhez képest hamarjában egyéb keresetmódot itt nem találhatott, a városi könyvnyomdában betűszedői állomásra lön alkalmazva. Azonban Darabant Ignác kolostori főnök (később nagy-váradi görög szertartású püspök,) feljelentése után, a m. kir. helytartó-tanáctól 1767-dik év május 29-dik napján erős parancs érkezett Debreczen főbirája Pándi Jánoshoz, a hitehagyott szökevény szerzetes elfogatása és rögtön Balászfalvára kísértetése iránt. A mely nap a főbiró a parancsot vette, az nap be is lett Endrödy Jonik fogva; azonban a másnap tartatott bel- és kültanácsülésben a parancs felolvastatván, Domokos Lajos indítványára Endrödi szabadon eresztetett: azt hivén a városi előjárók, hogy ők hely. hitvallásuknak, — mely a lelkiismeret és vallásos meggyőződés szabadságán épül, — nyilvános megsértése nélkül, nem lehetnek eszközök elfogatásában annak, ki nem vádoltathatik egyébbel, mint vallása szabad gyakorlásával. Feliratukban esedeztek azonban, hogy eljárásuk tiszteletlenségnek ne véssék. Lejött erre az 1767-dik évi július 30-kán kelt helytartósági parancs, mely az eddigi mulasztást szigoruan rosszalva, az időközben Debreczenből eltűnt Endrödi-nek tüstént felkeresését rendelte meg. Nagyon természetes volt, hogy Endrödi sehol nem lett feltalálható. Debreczen e tettéért meglakolt. Mert az 1767-dik év december 17-dik napján Pozsonban kelt felső leiratnál fogva, minden nem catholicus tanácsbelitől, — ideértve a főbirót és jegyzőket is, — engedetlenségökért egy egész évi tiszti fizetésök elvonatván, ez a tallósi r. cath. árvaintézet javára parancsoltatott fordittatni. Hogy pedig a felsőbb rendeletek teljesítése iránt a biztosíték azontul annál nagyobb lehessen, további bővebb intézkedésig, — a már eddig létező két róm. cath. tanácsnokon kívül, még két új r. cath. tanácsnok, és egy r. cath. jegyző neveztetett ki felső helyről. Ezenkívül midőn II. József császár 1770-dik évben köruttra Magyarországra jött: felséges anyja meghagyta neki, hogy királyi neheztelését éreztesse a város előjáróival, s őket merész tettökért keményen dorgálja meg. — Május 18-kán volt a nap, melyen József császár Várad felől Debreczenbe váratott. Alig lépett be a „Fehérlő“ czimű vendéglő emeletén levő terembe, midőn a császár egyik embere lekiáltott a folyosóról, hogy super-

intendens Szilágyi Sámuel menjen fel. Ment ez, kövér termettel, palástosan, s keresztül furva magát az udvaron, lépcsőkön s folyosón összetódult sokaságon. Elfutadva jutott be a császár elé, ki már ekkor az üdvözlését végzett főbirót és városi tanácsot hatalmasan megfeddette és lángolt neheztelésében. Szilágyi kérte a fejedelmet, hadd vehessen lélekzetet s kevés pihenést. „Mit tenne Ön? ha uralkodó volna — alattvalóival, kik oly vakmerően s tiszteletlenül merték áthágni a királyi parancsolatot?” kérde a császár, az e kérdés által szorongó helyzetbe jutott superintendenstől. „Felséges Uram! én királyilag gondolkozni nem tudok” — felelé ez — s el nem akadván válaszában, hogy a beszéd tiszteletlenségre ne magyaráztassék, hosszasan, bátran, szabad lélekkel adá elő, mi a vétségen könnyíthetett. A legszínlelenebb igazság hangján szólott az alattvalói kötelesség szentsége felől, mely nélkül semmi rend fen nem állhat; azonban tisztelettel eltölt bátorsággal fejtegette küzködését azon hű alattvalónak, ki a lelkiismeret tilalmát, a felsőbb parancsolattal ellenkezésben látja. A császár meg volt illetődve, úgy hogy beszéde közben, mely most egészen elszelidült, igen gyakran érintette a superintendens reverendája gombjait. Sok egyéb fontos kérdéseket is tett még a császár Szilágyi superintendens elé. Így jelesül a magyarországi protestans lelkek számáról, azoknak állapotjáról, a vallás ügyét illető dolgokról, s külsországi akadémiákra kimeneteli szabadságról stb. Panaszt tevén Szilágyi az iránt, hogy a bécsi és pozsonyi könyvvizsgálók, az akadémiákról hazajövő protestans lelkészjelöltek könyveivel szigoruan bánnak; ennek bizonyosságául saját fiának Szilágyi Mártonnak könyvei elkobzását is felmlítván, megparancsolta a felség, hogy a superintendens ő hozzá intézett folyamodványában a lefoglalt könyveket nevezze meg. Ez megtörténvén, még az nap a felség saját gyorspostáján a folyamodványt felküldötte, minek folytán a lefoglalt könyvek Szilágyi Mártonnak csakhamar visszaadattak.

A mi II. József császár Debreczenbeni időzését illeti, el lehet képzelni, hogy Debreczen város népe, mely még eddig az uralkodóházból fejedelmet körében nem volt tisztelni szerencsés, minő bámuló tisztelettel fogadta a kedélyes császárt. Emlékezetben hagyatott, hogy midőn Albert szász tescheni herczeg és Lascy tábornagy társaságában a Fehérlónál a nagy terem közepén álló asztalnál ebédlő császár szemlélhetése végett mindenki szabadon bebocsáttatott: a ki és bejáró sokaság közül, némely kegyes öreg polgárnők kezeikkel megérinték a császár karját fedező köntöst, s visszahuzott tenyerőket úgy csókolgatták, a kedélyes császár mosolyogva s ujjával szeliden fenyegetődzve így szólt: n e m s z a b a d. Majd ebéd után, midőn a felség — mert önmaga úgy akarta — sétálva eljött a ref. nagytemplom és collegium felé: a körüle tolongó sokaságot kissé kiméletlenebb módon eltávolítani akaró városi hajdukhöz így szólott: n e b á n t s d, — a z é n n é p e m! A ref. templom ajtajában a ref. papság élén váró Szilágyi Sámuel superintendenst a császár még tovább tartó s közhelyeni beszélgetésre méltatta. A császár kíséretében levő Albert herczeg által utasítatván Szilágyi, hogy ő menne a császárral elől — ez lévén ő felségének akarója — midőn a templomba bemenő felség az urasztalának azon részén, hol az urvacsora kiszolgáltatásakor a kenyér osztatik, megállott volna, Szilágyi Sámuel pedig ott fogván helyet, hol a bor osztatik, a felségnek azon kérdésére, hogy miféle asztal volna ez, a superintendens így felelt: ez asztalról osztatik az uri szent vacsora a hívő népnek, még pedig ott hol felséged állni méltóztatik a kenyér, s itt hol én állok, a bor. A császár kissé elmosolyodva kérdezé: hát a Krisztus teste nem osztatik? A superintendens pedig felelé: igenis felséges csá-

szár! az is osztatik hit szerint. Azután kérdezősködött II. József császár a templomban álló tartályról, hol a szent edények állottak, a templom falán levő feliratokról, a superintendensi székről, s arról hogy ez a több papokéitól nines megkülönböztetve, s hogy a reformatusoknál a püspök szinte ugy, mint egyéb más papok, vasárnap predikálnak, s oly magas templomban hogy győz egy korosodni kezdő superintendens prédikálni? igen csudálkozott. Ezzel a templomból kimenvén, megnézte a fejedelem a tőszomszédságban álló ref. collégiumot is, abba bemenvén, a collégium udvarán kintálló mintegy 2000-re menő tanuló seregnek sorait megszemlélte. A collegiumban ő felsége a mellette közvetlenül lépdelő Szilágyi Sámuel kíséretében, több lakszobát megnéfvén, a collegium folyosóján a deákság számáról, a fegyelmi törvényekről, a taníttatni szokott tudományokról, a togatus deákok ruházatjáról kérdezősködött és Szilágyi Sámuel a nyájas indulatu s nagyszellemű fejedelmet, mind eszélyes és talpraesett feleleteivel, mind nyelvekben és tudományokbani jártasságával, maga irányában különösen megnyerte. A könyvtárba érvén a császár, Chrysostomus műveit és Cálvin: „*Institutiones religionis christianae*“ című könyvét parancsolta felmutattatni. Mindkettő felmutattatván, midőn az utóbbit a hittani könyvszekrény alsó szegletéből adták volna elő, kérdve a császár, miért tartják azt oly alacsony és félreeső helyen, így felelt Szilágyi: azért, mert az, mint valami szegletkő, alapja annak a vallástudománynak, melyet a ref. collégiumi ifjuság tanul. Kimenvén a könyvtárból a császár, beszélni méltóztatott Szilágyi Sámuellel Cálvinról, a heidelbergi kátéről, páterekről, Prágai Jeromosról, mint a kinek képe a könyvtárban lefestve tartatik, és a könyvtárban levő jó rendről, mely iránt tetszését nyilvánítá. Ily feleletei és beszédei, melyeket a nevezett helyeken a felség kérdéseire Szilágyi tett, tudva vannak, mert nyilvános helyen történtek; hanem azokat, a miket a császár a többiben maga elé saját szállására parancsolt Szilágyival beszélt, senki nem tudhatja, hihető azonban, hogy a nemsoká elkövetkezett t u r e l m i p a r a n c s i s e beszélgetésnek volt eredménye.

Az 1770-dik év július 12-ről kelt helytartó-tanácsi rendeletnél fogva, báró Vécsey József lett királyi biztosul Debreczen városba kiküldve.

E királyi biztos elé felterjesztett iratokból látható, hogy ezen időben a városnak eme közházai voltak: Bika-, Tóth-, Oláh-, Kovács Pál-, Nyéki-, Komáromi-, Gőnyei-, Baranyi-, Szenczy-, Dobozy-, Váci-féle házak és a harminczados lak, melyek közül a három utóbbi bérbe kiadásra, a többiek pedig katonaság elszállásolásra használtattak. Közcsapszékek voltak: Kardos-, Fehérló-, kisvárad-utczai, szentanna utczai, nagy- és kis czegléd-, csapó-, Morgó-, nagy- és kis péterfiamester-, hatvan-, miklós-utczai csapszékek. A városnak tulajdona volt még a város közháza, patika, magtár, hóhérlak, vásárbirói lak, utczaházai és az utcánkénti őrházak. A királyi biztos 1770-dik év szeptember 12-kén az utcák tisztátalansága és csatorna nélkülisége ellen tevén szót: kérdésbe tette, mi legyen oka annak, hogy e városban a catholikusok nem szaporodnak? A város birtokában levő pusztáknak lakosokkal benépesítését, szederfák ültetését, selyem-hernyók tenyésztését s a város patikájának eladatását sürgetvén, a nevezett biztos azt is megrendelte, hogy a városi két számvevő egyikének mostanában elhaltával, Timáry György nevű róm. cath. tanácsnok legyen számvevő is egyszersmind, s ugy az egyik számvevő, mint a városi egyik jegyző, ezentul folytonosan róm. cath. legyen. — Ugyanezen kir. kiztos szept. 22-ről kelt rendeletével az árvaügyek kezelése, caducitási, polgársági és czéhbeli bevételek, legelőbér, tűzifa és cserép jövedelem felőli kimu-

tafásokat, a tűzoltói rendszabályokat magához felterjesztetni, a könyvnyomdát pedig eladatni parancsolta.

1772-dik év márczius 12-kén felolvastatott, azon királyi parancs, melyben a római pápa által meghagyott ünnepek szoros megtartása rendeltetik.

Báró Vécsey József királyi biztos itt folytatott működése közben elhalván, tetemei a róm. cath. templom alatti sírboltba takarítottak el. Az 1773-dik évi ápril 26-kán kelt királyi helytartósági intézmény által, királyi biztosul gróf Forgách Miklós kamarai tanácsos lett kinevezve.

Mai napig fennmaradt nyomai észlelhetők a Forgách-féle kir. biztosságnak. Nevezetesen e biztosság elrendelte, hogy ezentul földalatti kunyhók helyett szabályos házak építtessenek, éji őrök állíttassanak s az éjjenként álmat háborgató s utczákon vonító kutyák irtására peczerek rendeltessenek; meghagyta, hogy a mely róm. catholicusok polgári bevételés végett jelenkeznek, azok minden tétova nélkül beveendők; megrendelte, hogy Boda József elhaltával megürült tanácsnoki állásra Bucsány Antal róm. cath. állítandó; catholicus szegény-ápolda helyiségéül a városon kívül hely kijeleendő, s a külvárosi területek benépesítés végett felméréttessenek, és a külvárosi ref. ápodlától kezdve, a szent-annai kapuig terjedő külvárosi tér, a koronkint jelentkező róm. catholicusok részére házhelyiségül fentartandó; a német nyelvnek ugy a róm. catholica, mint a ref. iskolákban tanításával foglalkozó tanár illő fizetéssel és lakással ellátandó; s a róm. cath. tanárok, a pater rector és cath. tanácsnokok felügyelése alá helyezendők; a selymeresztő hernyók tenyésztése ápolandó, a 60 frnyi keresetet túl nem haladó ügyekben írásbeli eljárás helyett, szóbeli tárgyalás tartandó. A ref. egyház hivatalnokaitól eddig évenként 50 cseber bornak a város közcsapszékre bevétele beállításával, a papoknak és professoroknak évenként 60 frt, az énekvezetőknek 30 frt rendeltetett fizettetni. A czélbavett új építkezéseknél minden középület rajza, politikai tekintetből a helytartó-tanácsnak, gazdasági tekintetből pedig a magyar királyi kamarának volt felterjesztendő. — Hogy a czéhek kiváltságai erejökben felmaradhassanak: a czéhlevelek a biztosságnak bemutattni rendeltettek. A város birtokainak használására a kir. biztosság új rendet hozott be. Debreczen város egyes polgárainak, a külterületen semmi meghatározott tulajdona nem volt; s a földek használata felett a városi előjáróság (tanács és választott hites közönség) rendelkezett időnként. A határterületnek, — a pusztákat is beleértve, — földmivelésre alkalmas része, szántás-vetés alá, az erdőségekben levő tisztás helyek pedig kaszálás végett előbb egy, később három, utóbb hét évre, bizonyos bérfizetés mellett, kiosztattak a városi polgárok között. Az ily földek, azon okból mert használatukért az illetők a városi pénztárba, a közszükségek fedezésére, évenként bizonyos bért fizettek, béres=censualis földeknek és kaszállóknak nevezettek. Más részek pedig ugy a város közelében, mint a hortobágyi folyó két partja mentében, legelőkül jelöltettek ki; s azokon a városi polgárok minden megszorítás és legelőbér-fizetés nélkül legeltethettek. Az erdőkben évenként tett vágásból kikerült fának egy része a polgárok között, — a vágatási és kezelési költség megtérítése mellett, — kiosztatott.

Az italméretési jogot, számos régi kiváltság-leveleknél fogva, ugy sert mint pálinkát és bort illetőleg, a város közönsben utczánként s a Kardos-háznál tartott tartott csapszékeiben s a fogadóknak gyakorolta. Azonban ősi szokásnál fogva, évenként a polgárok bortermései, azoknak adójukhoz arányosítva, a közcsapszékekre olykép fogadtattak el, hogy minden adóforint után egy cseber bor kóstaltatott el.

de 50 csebren felül, bár többre ment is az illetőnek 50 forintnál az adója, — több nem vétetett be. Az elkóstolandó boroknak helybeli kerti terméseknek kellett lenniök; hegyi bor csak nyári szükséglet végett és kivételesen kóstoltatott el.

Az 1744-dik évi márcziusban az Oadódon, Geszteréden és Czúczában levő, ugynevezett házutáni földek (melyeknek évenkénti kiosztása 1571-dik év óta volt szokásban) aként kezdettek adómennyiség arányában kiosztatni, hogy a kinek például 7—9 frt adója volt évenként: az kapott egy nyilas (négy köblös) földet; 12—15 frt adó után 2 nyilast, 22—27 frt adó után 3 nyilast; 28 frton felül bármennyi adója lett legyen is a polgárnak: négy nyilasnál több házutáni földet nem nyerhetett. Papok s tanárok 3 nyilast, ének-vezérek 2 nyilast, ispotályi kántor 1½ nyilast kaptak. A gróf Forgách-féle kir. biztosság a házutáni földek kiosztása kulcsául a beltelket vette fel, olyképen, hogy a beltelkek nyolcz négyszög öle után esett egy öl széles és 300 öl hosszúságu külső föld, és pedig örök tulajdon gyanánt; de csak is belvárosi házzal bíró polgárok részesültek e jótékonytságban.

Ugyanezen gróf Forgách-féle kir. biztosság a pusztákon az eddig ugynevezett béres földek és kaszállók birtoklását is állandósította, a mennyiben elrendelte, hogy ily földek, tanyaföldek s cserekaszállók nevezete alatt, hét évig tartó időszakra, de egyedül csak szántás-vetéssel s baromtenyésztéssel foglalkozó és beltelekkel bíró polgároknak osztassanak ki, s ily földeken építkezni, de csak a mulhatlan szükségcseket, lehetett. A tanyaföldek s cserekaszállók kiosztásában a hét év elteltével, a mutatkozó szükséghez képest, változások tétethettek ugyan, de a régibb birtoktól addig birt tanyaföldje — ok nélkül — el nem vétethetett. A tanyaföldek kiosztásában, az adón kívül az igavonó jószágali szolgálat, fejős tehén, gulyabeli marha s méneses ló száma is voltak irányadók. Így például 10 forint adón alól senkinek nem adatott tanyaföld, hacsak igavonó jószága nem volt; ez esetben kapott a polgár egy nyilas (négy köblös) földet. Tíz frt adón felül, — ha nem volt is vonómarhája a polgárnak — kapott egy nyilast; 20 frt adón felül 2 nyilast, 30 frton felül 3 nyilast; 40 frton felül 4 nyilast; 50 frton felül 5 nyilast kapott. Tíz forinton felül adózó gazdának 50 frtig, a mennyi pár vonómarhája volt, minden pár marha után egy-egy nyilas adatott. A gulyabeli marhából nyolcz darab vétetett egy nyilasra, méneses lóból is annyi. 50 darabon tullevő marha-szám nem vétetett tekintetbe. Egy fejős-tehén után, ha gulyabeli marha is volt mellette, egy nyilas adatott. Azonban oly czélból, hogy minél több polgár legyen, kik a várost négy lóval szolgálják, előbbi időben 6, később 16 nyilas földnél egy polgár sem kapott többet. Ezen királyi biztosság által megállapított kulcs szerint 9348 nyilas osztatott volt ki béres-föld gyanánt.

A tanyaföldek 7 évi időközre osztatván ki, az ez osztályban 7 évi időközben netalán előállott hibák kiigazítása tekintetéből, következő rendszabály állított meg: 1) Ha a polgár, kinek föld osztatott, minden maradék nélkül meghal, vagy időközben elköltözik, annak földje más teherviselőnek adassék. 2) Kinek igavonó jószág után osztatott föld, de időközben azt tartani megszűnik s így nem szolgálhat, elveszti tanyaföldjét. 3) Ki a béres földeket örökbe vagy zálogba adja, vagy a ki vesztegető, elveszti földjét, és a ki e dolgot feljeleníti, azé lesz a föld. 4) A földbér és dézma-váltás pontosan fizetessék. 5) A hetedik év eljövén, az új osztás augusztusban megkezdődvén, szeptemberben bevégeztessék.

Ugyane biztosság által az erdők szabályozása tekintetéből rendeltetett, hogy a vágandó erdők 50 évi fordára (sectio) osztassanak. Az új vágásra 6 évig legelő

marha ne bocsáttassék. A favágás őszszel novemberben kezdődjék, és fabeli illetőség csupán csak házzal bíró polgároknak adassék, adójok mennyiségéhez képest; egy öl szinfától vágatási költség fejében 1 frt, egy öl gajtól pedig 10 garas volt fizetendő. A failletőség úgy volt szabályozva, hogy 1—6 forint adó után adatott egy öl fa, 6—12 frt adó után $1\frac{1}{2}$ öl fa, 12—20 frt adó után 2 öl fa stb. A legeltetési jog gyakorlatára nézve semmi változtatás nem történt. E rendszer divatozott 1818-ik évig.

Az adóügy s közbiztonság kezelésénél állandósítva nyomorgatják az adófizetőket.

Az állam lakosságának legnagyobb része és tömege az államkormányzattal s ennek a helyhatóságok közegeivel: le g f ő k é p az adóügy kezelésénél, az adófizetésnél és a közbiztonság ellátásánál érintkeznek.

Az állam lakosságának legnagyobb része majdnem kizárólag csupán annyit vár és követel az államkormányzattól: hogy személy s vagyonsbiztonsága lehetőleg megóvassék s fentartassék; és az adózás kezelése körüli hivatalos műveletek minél kevesebbé legyenek reá nézve nyomorgatók, vexálók és kizsákmányolók.

Sajnos, de igaz: hogy a magyar állam lakosságának zöme, épen a személy és vagyonsbiztonság s az adóügy kezelése tekintetében, — nem élvezheti egyáltalában azon nyugalmas s bántalmazatlan állapotot, a melyre épen az államviszonyok s kormányzat kötelmeinél fogva teljes joggal igényt tarthat, sőt a melyet megkövetelhet.

A személy és vagyonsbiztonság az ország igen sok részében állandóan hiányzik; sőt az a legbámulatosb, hogy igen gyakran fordulnak elő esetek, a mikor épen a közbiztonság közegei követik el a jogsértést, az egyéni bántalmazást, a nélkül, hogy ellenök azon kihágások miatt ecclatans elégtétel szolgáltatattának.

Csak az, a ki közvetlen közelségből nézi a közbiztonság helyi közegeinek napi műveleteit: az látja s ismerheti azt tisztán, hogy a közbiztonság közegei mennyire önkényesen s értelmetlenül, mily könnyelműen túlteszik magukat mindenféle törvényeken, felsőbbbségi rendeleteken; és azt művelik, a mit hivatalos elbizakodottságuknál fogva, hatalmuk fenhéjázó tudatában vagy zabolátlan szenvedélyből könnyüvéreleg vagy épen zsarolólag s önhittent tenni akarnak.

A közbiztonság kezelésével egyformán: elhibázott az adóügy ellátása.

A mióta a magyar államiság létrejött, a törvényhozás abban excellalt kiválólag: hogy végére mehetlen sok adótörvényt gyártott; s így a töménytelen sokféle adótörvény tömkelegében nem hogy az adófizetők, de magok az adóketető s kezelő közegek sem képesek eligazodni tudni.

Igy történik aztán azon megbocsáthatlan túlkapás, miszerint találkozott nem egy olyan adóketető közeg, a mely az adóketételeket négysszerezve róttta ki az adófizetőkre és azokat azoktól így be is hajtotta.

Szinte elremitő annak tapasztalása, miszerint most az országban a helyi közigazgatás közegei legnagyobb részben: „nem tulajdonképi teendőikkel,“ hanem legnagyobb részben az adók számtalan nemei ketetésével és minden áron lehető behajtásával vesződnek s vannak majdnem teljesen elfoglalva.

Ezzel vannak nagyon elfoglalva a szolgabírák is.

A községi jegyzőt és előjárósági tagokat szakadatlanul az adók kirovása és

behajtása foglalkoztatja ; a községi előjárásnak többi teendői pedig, főleg az árvaügy stb. legnagyobb részben elhanyagoltatnak ; ugy hogy jelenleg a községi jegyző és előjáróság tagjai leginkább csak adócsináló s azt hajhászó apparatust képeznek.

Az adófelügyelőségek hasonlóképen arra szolgáló apparatusok : hogy az adók kivetését minden módon felfokozzák, s az adóvégrehajtást minél általánosabban zaklatóvá mérgesítsék el ; a mit azáltal igyekeznek kimódolni, miszerint az adótörvényeket aként törekesszék értelmezni, hogy a különben is évek óta már csak a „fictioiban“ létező jövedelmeket, a papíron minél magasabbra rugtatják és ezek után rovatják ki az adókat.

Mindezen műveletekből azon nagyon kézzel fogható érzékeny sanyaruság következik : hogy az adózókat nyolcz hónapokon keresztül az adókivetéssel s reclamatioval maltretirezzák ; tiz hónapon át pedig az adóexecutio szakadatlan hajszo-lásaival sanyargatják.

Ezekhez járul még azon eszélytelenség : hogy a kinek adója 100 forintot felülmúl, ezt közvetlenül az adóhivatalnál tartozik befizetni ; a mi végett több mért-földnyi útát kénytelen saját költségén megtenni.

Egyszóval mindenféle képzelhető s kigondolható zaklatás és sanyargatás be van az adótörvényekbe igtatva, és hatalmába van adva az adófelügyelőknek, adó-executoroknak stb. : a mik által az adófizetők tömege egész éven át folyvást tartó hazsártoskodásnak és zaklatásnak van s lehet kitétetve.

TÁRCZA.

Az angol és néger nő szerelme.

— Angol beszély. —

(6-ik s utolsó közlemény.)

— Igen, megmérgezte magát — folytató de Tracy szomorúan. Csak most tudtam meg az ő titkos látogatását az Ashton parkban, hogy önnel beszélt, s önt megakartá ölni. — Erősen el voltam tökélve, hogy megölöm őt — mondá nekem — s hiába kért volna. Ő azonban nem kért, nem látszott félni a haláltól — nagyon szerencsétlennek kellett lennie. És ő köszönte nekem, hogy én téged ápoltalak; kért engem, legyek jó nőd... Ekkor hirtelen érezni kezdtem, hogy eddig nem voltam jó nőd, hogy gyötörtelek, hogy sokkal inkább hordtam szívemen saját boldogságomat, mint a tiédet. Ennek azonban meg kell változnia; én téged valóban boldoggá akartalak tenni... s ezt csak úgy tehettem, ha elmegyek, s neki helyt engedek. Ő, vagy én! mondám. Én most — elmegyek.“

Képzelheti ön, mit éreztem ezen szörnyű nyilatkozatra. A legkeserűbb szemrehányásokat tettem magamnak; azonban Regina megnyugtatón igyekezett azon biztosítással, hogy az utóbbi időben boldog volt, hogy örömmel hal meg. A hajóorvos után kiáltottam — azonban már késő volt. Ő még reggel vette be a mérget, — fényes, napvilágos reggel, mondá ő, hogy annál több fényt s napmeleget vihessen le magával a tenger hideg ölébe. — És, rebegé, a tengeren akartam meghalni, nehogy a sötét földbe temessenek el, — s ezért te, kénytetve légy, csak néha is reám gondolni.

Mit sem tudtam neki válaszolni. A nap épen lemenőben volt: az egész ég aranyba és biborba öltözött, — a habokon vakító fény játszott. S midőn a tüzlapda a tengerbe elmerült, midőn a tenger vizének fénylő szemei szétfoszlottak — akkor elszállt az élet is ezen ifju, szép testből. Még sokáig tarték ezután egy halottat karjaimban.

Az ifju ember kimerülve elhallgatott, s csak hosszú szünet után, melyet Erzsébetnek és Cordeliának halk zokogása szakított néha félbe, nyert elég erőt, elbeszélését befejezni.

A hullámok közzé eresztették őt, a mint azt maga kívánta. Aig voltam képes az öreg Polyxeniet visszatartani, hogy urnője után ne rohanjon. Én egészen el voltam bódulva; s csak midőn New-Orleansba érkeztünk, s a cselekvésnek szükségessége beállott, ébredtem ismét életre. Nagybátyámat, egy közel tengeri fürdőben találtam. Mindent elbeszéltem neki, s felvilágosítást kértem tőle. Mélyen meg volt hatva, s megvallá, hogy rábeszélte jószágfelügyelőmet — természetesen arannyal — hogy Regina hamis halálhírét írja meg nekem, hogy engem mint mondá, oly méltatlan kötelékektől megszabadítson. Hogy a dolog így üssön ki, hogy én a jogot,

mely Angolországban minden törvényes alapot nélkülöz, egyedül Regina kedvéért elismerem, ezt természetesen nem láthatta előre!

Elhagytam őt, hogy soha se lássam többé. A gaz felügyelő menekült, a birtok őrizet s gazda nélkül maradt. Oly gyorsan eladtam, a mint csak lehetett, s azután visszatértem ide. Igazolnom kellett magamat ön és anyja előtt. Anyja nem akart meghallgatni. Önnek pedig, misz Ashton, teljes szívemből köszönöm, hogy ezt megtevé. Megbocsáthat ön?

Erzsébet mélyen megindulva kelt fel. Könyvtől borított szemekkel nyujtá mindkét kezét előbbi jegyesének, s mondá: Alfréd, nincs mit megbocsássak neked; te szerencsétlen voltál, de nem bűnös; hála legyen az istennek.

— Erzsébet! — kiáltott az ifju fénylő szemekkel; szabad tehát újra ezen drága néven szállítani téged?

— Igen, barátom, viszonzá ő, úgy, mint kis játszótársnődnek mondád...

— Mint a kis játszótársnődnek, igen; azonban később e név több lett... Szabad-e reménylenem.

A fiatal leány szomoruan rázta fejét. — Az ő árnyéka áll köztünk, és — akarata. Azonban képed újra tisztán él szívemben; s én esküszöm, hogy soha másnak ott helyt nem adok.

Alfréd ajkára nyomta kezét — s elsietett. Erzsébet némán, összetett kezekkel nézett utána, forró hálaima szállt fel kebléből az ég urához.

Késő volt, midőn a két nő az Ashton parkba visszatért. Mrs. Ashton már aggodni kezdett hosszas kimaradásuk miatt; s midőn Erzsébetnek elváltozott arcját, s Cordelia kisirt szemeit meglátta, — mert majdnem az egész idő alatt sirt, — megzavarodva kérdé tőlük mi történt velök?

— Beszéltünk mr. de Tracyval, — válaszolá Erzsébet, oly nyugodtan, a mint csak képes volt.

— De Tracyval?... S te kimered itt mondani e nevet? — kiáltott anyja magán kívül. Azon férfinak, ki téged és minket halálosan megsértett, ki örökre meggyalázta becsületünket! — Ezen férfival, te órahosszat beszéltél?

— Véletlenül találkoztunk mrs. Brownnál, — viszonzá a leány. Igazolni kívánta magát. Te nem akarád sem levelét elolvasni, sem őt kihallgatni; én megtettem ezt, s végtelenül örvendek, mivel ő teljesen ártatlan.

Mrs. Ashton nem volt képes szólni bámulata, rémülete miatt. Ez volt azon engedelmes gyermek, kinek nem volt más akarata, mint az övé. Nem ismerte őt meg!

— Ártatlan! ismétlé ő ártatlan, midőn az egész világ tudja, hogy ő házas ember volt. Elakartam rejteni előtted a szörnyü valót, azonban látom, hogy azt tudnod kell, hogy őt elfelejteni, megvetni tanuld, mint én megvetem.

— Anyám, te igaztalanul ítélsz, te nem tudod...

— Tudom, hogy neve el van ítélve, s hogy én megtiltottam róla beszélni. Ne kelljen még egyszer ezt eszedbe juttatnom.

Hevesen hagyta el a szobát; Erzsébet vigasztalanul maradt ott. Anyjának igazsága volt: ő el volt ítélve a társaságokban. A mit megtudtak az ő viszonyáról Reginához: elég ok volt őt elítélni. Azonban lehetett-e a társaság bíró ő felette? s ő, Erzsébet nem tehetett-e semmit, hogy a valódi tényállást kimutassa? Ah, ki fogna hallgatni reá, midőn saját anyja sem akart... Az egész éjjel ilyen gondolatokkal és

tervekkel foglalkozott; azonban mindezen át hangzott az örömkialtás: Ó ártatlan és ő szabad; őt szabad ujjalag becsülnöd — szeretned!

Az utolsó elfonnyadt levelek lehulltak a fákról, a szél füttyölt, sivitott végig az Ashton parkon. A virágágyakban csak a veres krysanthemum viritott, körülvéve a téli fagyal sötét, csipkés levelei által. Az uri házban minden a szokott rendben ment; csak a reggeli volt kilencz, s az ebéd hét órára téve; azonban ezen kis változáson kívül minden a szokott rendben ment hat hónapig; csak ritkán történt látogatás a szomszédok részéről, vagy az ő részükről; mrs. Ashton minden ágyra új horgolt terítőt készített, miss Cordelia hatodszor olvasta át a kölcsön könyvtár minden regényét; Erzsébet pedig téli felöltöket vart a falu szegényeinek: sorra látogatta a betegeteket, s tanítá a gyermekeket a vasárnapi iskolában.

Azután újra eljött a nyár, s az Ashton parkban pompásan viritottak a rózsák. Azonban Erzsébet arcán a rózsák sehogysem akartak újra kinyilni; csak a várakozás hirtelen pirja futá el néha, midőn reggel az inas a postáról megérkezett, s az ujságokat hozta. Mert az Océánon tul háboru ütött ki, melynek czélja volt véget vetni a rabszolgaságnak, s az első önkénytesek közt, kik az Uniohoz csatlakoztak, volt de Tracy Alfréd.

Oh, mint dobogott a szegény leány szive a remény és félelem miatt, a szeretett férfit nevé a tartalomdus ujságban szintén láthatni — mint becsületes harczosét — a sebesültek, vagy elestek rovatában! Nem lehet csudálni, hogy a kék szemek mindig bágyadtabbak, a nyulánk, karcsu alak mindig véznább lett; nem lehet csudálni azonban azt sem, hogy mig teste hanyatlott s gyengült, lelke megerősödött.

Angolországban a vélemény s hangulat megoszlott. Legtöbbsen, s főleg a kereskedők a déliekkel tartottak; — azon angolok pedig, kik tíz évvel előbb — Tamás bátya kunyhójának olvasásánál könyeket hullattak a szerencsétlen néger sorsa felett, s rabszolgák felszabadításáért lelkesültek, most az elnyomottak részére állottak, hogy kereskedelmök érdekeit ne veszélyeztessék.

A felsőbb körökben azonban a hangulat nagyrészt az északiaknak kedvezett, s az ifjak, kik Grant és Siegel zászlói alatt harczoltak, tisztelet tárgyai voltak. Nagy volt tehát a részvét, midőn megtudatott, hogy a Richmond mellett vívott hatnapi szörnyű csatában de Tracy Alfréd kitüntetéssel harczolt; — azonban sulvosan megsebesült.

A de Tracy Alfréd — neve nem a legjobb hirben állott. Ugyanazon fiatal ember viselte e nevet, ki néhány év előtt, nejét, egy szép quadronnót, Amerikában elhagyta, s Angliában egy gazdag örökös-nővel akart új házasságra lépni, midőn a megcsalt nő szerencsésen elég jókor megérkezett, hogy a kettős házasság bűnét megakadályozza. Most ő, e bünt saját vérével mosta le nevérol. A félig elfelejtett eseményről újra beszélni kezdtek, ennek minden részleteiről tudakozódtak; s csudálatos! mintegy feleletül ezen kérdésekre a Timesben egy hosszú czikk jelent meg, melyben egyszerű meggyőző módon vala előállitva azon esemény, s de Tracy ártatlansága bebizonyitva.

Ezen czikk a legjobb fogadtatásban részesült, s néhány nap mulva minden ajkon a hős neve forgott. A környékről az aristokratia özönlött Ashton parkja felé, hogy mrs. Ashtonnak, s leányának örömét fejezze ki, miszerint a dolog így kivilágolt. Ekkor már kénytelen volt a szigoru mrs. Ashton eltűrni, hogy az eltiltott név

ismét kimondassék házában ; s ő ezt szívesen engedte meg, mert a fiatal embert ő is szerette, sőt az ő gyalázata miatt ő is szenvedett ; és örült most becsülete visszaállítására miatt.

És Erzsébet? Neki nehéz napjai és éjjelei voltak ; folyton aggódott kedvese miatt ; azonban boldognak érzé magát, hogy őt ismét tisztelteni látja ; boldognak, hogy ennek kivételéhez ő is hozzá járulhatott. Mert a kézirat, melyet a Times szerkesztősége kapott, női kézírás volt, — s nem egy könyű esett reá, s mosta el néhol a betűket.

E könyvek azonban felszáradtak. De Tracy meggyógyult ; s midőn 1865-ben, január első napján a halhatatlan Lincoln szava visszaadta Dél négy millió rabszolgájának a szabadságot, visszatért hazájába ; hol őt tárt karokkal fogadják !

Május, az öröm hava ismét beköszöntött. A virágágyakban az első rózsák virultak, s az erdő ifju zöldjében ékeskedett. Ismét szóltak a leebourni kis templom harangjai, s midőn a tizenegy órát elütötte, fényes fogatok robogtak ki az Ashton parkból, a kis templom felé. S nem közönséges érdekeltség mutatkozott az ide sereglettek arczaiban, midőn az ifju pár az oltárnál megjelent ; a vőlegény komoly, napbarnított arczával, s homlokán mély sebforradással ; a menyasszony, nem úgy miként őt évvel előbb, gyenge bimbóhoz hasonlóan, melyet még gyöngédtelen lehellet sem érintett, hanem megerősödve, s kifejlődve a viharban és napfényben, teljes, illatos virággá.

Az Ashton parkban nagyszerű ünnepély rendeztetett, s a vendégek közt a legvidámabb hangulat uralkodott. Mrs. Ashton azonban hasztalanul igyekezett uralkodni magán ; újra és újra könyvek gyűltek szemébe, s kisietett, hogy leányának még egyszer — Isten hozzádot mondjon.

Erzsébet uti öltönyben állott a folyosón, s igyekezett megnyugtanni a siró Cordelia nénit. Anyja még egyszer szívéhez szorítá őt, egyetlen, s minden szigora daczára annyira szeretett leányát, — s aztán átadá őt a várakozó férjnek. — Remélem, Alfréd, Erzsébet jó neje lesz önnek — mondá, könnyeivel küzdve — habár ő nem azon engedelmes gyermek többé, a ki őt évvel ezelőtt volt. Már saját akarata s feje van.

— A mi szerencsénkre ! — felelé a fiatal ember nevetve -- különban alig hiszem, hogy őt ma magaménak nevezhetném.

És a szekérbe emelé őt, kit oly régen szeretett, ki után oly sokat küzdött és szenvedett, s a felvidék hegyei közzé vitte ; és Cordelia kendőjével integetett, s zokogva mormolá : Nem regényesebb-é ez, mint mindazon regény, melyeket valaha olvastam !

Nehány nap mulva a scót felföld tavainak vad partjain állott az ifju házaspár, körül zugva, körülzajongva a tajtékzó hullámok által ; s ők a szegény, annyit szenvedett, zajgó szívre gondoltak, ki ott alant nyugalmat talált ; s egy könyvet szenteltek emlékének.

— **A Jézus elitelő synedrion.** A L e h m a n n-testvérek tollából legközelebb Párisban megjelent munka azon synedrionnal tüzetesen foglalkozik, mely J é z u s t halálra ítélte. — A szerzők a zsidó vallásból tértek át a katolikus hitre, s jelenleg mint buzgó papok hirdetik az ígét s művelik az egyházi tudományt. A munka czélja bebizonyítani azt, hogy a synedrion által halálra ítélt Jézus a megígért Üdvözítő volt, s a szerzők munkájukkal korábbi hitfeleiknek vallási nézetei ellen fordulnak.

E munka megismerteti a Jézus ellen indított per főbb részleteit, az e perben működött személyeket és a követett törvénykezési eljárást.

Daczára azon elterjedt nézetnek, hogy a synedrionok eredete ősrégi időkbe vihető vissza, a szerzők kimutatják, hogy Kr. e. 170-ben akadni a synedrion legelső nyomára, s hogy ezen idő előtt synedrion nem létezett. A synedrion tehát körülbelül a Makkabeusok idejében keletkezett. Tagjainak száma időnként változott. Krisztus idejében 61 tagból állott, kik három osztályba soroztattak: külön osztályt képeztek a papok, külön osztályt az írástudók, és végre a vének.

Minden osztálynak vagy kamrának rendszerint 23 tagja volt. Ezeken kívül a synedrionnak elnöke és alelnöke.

Noha Maimonides állítása szerint a synedrion elnökévé a tagok legkiválóbbika szokott választatni, megtörtént gyakran, mivel Judaea római tartomány volt és a főpapi méltóság, a politikai ambíció megvásárolható tárgya lett, hogy a synedrion elnöksége rendszeren a főpapi méltósággal egyesítettet.

Míg a zsidók függetlenek voltak, s a jus gladiival rendelkeztek, csak a synedrion bíraskodhatott főben járó büntettek felett. Az ítélet a törvény által megszabott formalitások szigorú megtartásával, s a jeruzsálemi templom azon udvarában volt hozandó, melyet „Gazith“-nak, a „felemelt kövek udvarának“ szoktak nevezni. A törvény szigora annyira ment, hogy olyan ítélet, mely nem ezen udvarban hozott, önmagában véve ipso facto és jure semmis, jogtalan és eredménytelen volt.

Elvesztvén a zsidók 23 évvel Jézus elítéltetése előtt függetlenségüket, s ezzel együtt a jus gladiit, melyet a győztes rómaiak a maguk számára tartottak fenn, a synedrion csak a kiközösítés, a fogság és vesség büntetését mondhatta ki, de halálítélet kimondására jogosítva nem volt. Ebből azt következtetik szerzők, hogy Jézus, valamint István diakon és Jakab apostol felett a synedrion által kimondott halálítélet közjogi szempontból jogtalan, s a császári hatalom bitorlása volt.

A szerzők kiváló gondot fordítanak a synedrion tagjainak jellemzésére, s e czélból számos, eddig teljesen ismeretlen okmányt kutattak át, s nagy szorgalommal buvárkodtak a Talmudban. Kutatásaik eredménye az lett, hogy negyven synedrioni tagnak nemcsak nevét találták meg, de jellemők iránt is igen érdekes adatokat derítettek ki.

Részletesen elősorolják 18 synedrioni főpap és pap nevét s kimutatják ezek bűneit; s megvásárolhatóságukat tüzetes adatokkal bizonyítják be. Kétségtelen, hogy a zsinagóga már akkor teljesen meg volt romolva. Ezenkívül 24 más tagot jellemeznek, kik a leghirhedtebb képmutatók és gonosztevők voltak. Ezen 42 ember között csak három becsületes ember volt, kik nem vettek részt Jézus elítéltetésében: Gamaliel, az írástudók osztályának tagja, ki később kereszténynyé lett s vértanú halált szenvedett; arimathaei József és Nicodemus, a vének tanácsának tagjai, kik Jézus titkos hivei voltak.

A szerzők kétségtelennek tartják, hogy Jézus felett a halálítélet ki volt mondva, még mielőtt ő a synedrion elé állítottat.

Ezen emberek is várták a Messiást, de nem Jézust. Vártak Messiást, ki az ő érdekekben működjék s az ő uralmukat biztosítsa. Jézus megingatta tekintélyüket, leálczázta bűneiket, megbélyegezte őket mint képmutatókat. Kárhoztatta hamis tanait, sőt — s ez volt a legborzasztóbb, — a tized eltörlését kívánta, melyet a néptől zsaroltak. Nem volt-e ez elég a synedrion tagjainak szemében arra, hogy Jézust halálra ítéljék s így ártalmatlanná tegyék?

A synedrion Jézus elítéltetése előtt három titkos ülést tartott, melyekben, mint egykoru okmányok tanusítják, Jézus tettei, tanai és az ellene követendő eljárás felett tanácskozott. Kétségtelen, hogy ezen ülésekben Jézus halálra ítéltetése előzetesen el volt határozva.

Ezen ülések elseje 781. szeptember 28. vagy 30-ikán (a római naptár szerint) tartatott, Krisztus ama beszéde után, melyet a sátoros ünnepek legutolsó napján tartott. Be van bizonyítva, hogy két nappal azután, hogy Jézus a vakon születettnek szeméit felnyitá, a synedrion kimondta, hogy mindazok, kik Jézust Messiásnak tartják, kizáratnak a zsinagogából.

A második ülés az ezt követő év február havában tartatott Lázár feltámasztása után. Ezen ülésben Kaiphas kimondta, hogy Jézust meg kell ölni, hogy a népet az ő hatalmától meg lehessen menteni. A synedrion helyeselte Kaiphas szavait. Kétségtelen tehát, hogy Jézus felett a halálos ítélet ki volt mondva, még mielőtt kihallgattatott, még mielőtt az ellene emelt vádak bebizonyítva lettek volna. A halálos ítélet czélja nem volt egyéb, minthogy Jézus csudatevő működése lehetlenné tétessék, s a synedrion hatalma biztosítsék.

A harmadik ülés Kaiphas házában tartatott, 20—25 nappal az első ülés után. Ezen ülésben már, mint Máté és Lukács evangelisták mondják, a synedrion tagjai csak a felett tanácskoztak, mily módon és mely időben végeztessék ki az üdvözítő, minthogy ekkor már Judas Iscariot késznek nyilatkozott arra, hogy mesterét elárulja.

Midőn tehát a synedrion Jézust maga elé állította, s később a törvényesség színével akarta tettét takarni, ez nem volt egyéb csalásnál, melylyel e gonoszságot a világ előtt szépitni akarta.

De még feltünőbbé lesz a synedrion eljárásának gonoszsága, ha a zsidók büntető törvényeit és szabályait közelebbről vizsgáljuk.

E törvények szigoruan tiltották, hogy a synedrion sabbathon, vagy valamely ünnepnapon, vagy ezek előestéjén tartson ülést; hogy főbenjáró bűnesetek felett éjjel tanácskozzék a synedrion, avagy a reggeli áldozat előtt, vagy az esti áldozat után.

Ítélet csak két tanu vallomása alapján hozathatott; mindegyik tanu a másik távollétében, a vádlott szemébe mondta vádját s vallomásuk előtt megeskettettek arra, hogy a tiszta igazságot fogják vallani. A vádlott maga védhette magát a synedrion előtt. Tiltva volt, hogy főbenjáró per ugyanazon napon bevégeztessék, melyen megkezdett.

E szabályok közül egyetlen egy sem tartatott meg. „Kétségtelen tehát, — mondják szerzők, — hogy Jézus a synedrion tagjai gonoszságának és elvetemedettségének esett áldozatul.“

A L e h m a n n-testvérek könyve kath. egyházi körökben nagy feltűnést okoz. Olvassák és commentálják e munkát sokféleképen.

Színház és Irodalom.

— **Donadio Bianca** 1876. elején jött Budapestre. Nem előzték meg hangzatos hírek s még beavatottabb művészi körökben is meglepetve kérdezték, ki ez a Donadio? S ő eljött, énekelt és győzött, a valódi művészet ellenállhatatlan hatalmával. Nemcsak külső megjelenése bájával ragadta meg rögtön a figyelmet, hanem a mi a kritika ítélőszéke előtt egyedül volt döntő, bámulatos énekművészete által; mert fiatalsága daczára a hang iskolázottságának és mesteri kezelésének titka

tökélyét birja. Szintén mesés az a csudás koloratura, melylyel bámulatba ejtette a közönséget; harmadfél skálán meglepő egyenletességgel fut végig, mesterileg tud banni a lélekzettel s eként biztosítja a legsebesebb, leghosszabbra szőtt koloraturák és trillák sikerét.

Legérdekesb mozzanata életének, hogy a Franciaországra nézve oly szerencsétlenül végződött 1870. évi háboru szolgáltatott alkalmat Donadio kisasszonynak, hogy a művészi pályára lépjen. Jó módú francia család gyermeke s neve tulajdonképen Dieudonné Blanche volt, melyet csak az olasz operába történt beléptekor változtatott olaszos hangzásúvá. A végzetes háboru, mint sok más ezer családot, Blanche szüleit is vagyoniilag majdnem végromlásra juttatta s az ifju leány, ki addig csak saját gyönyörűségére tanult énekelni és zongorázni, elhatározta, hogy zenei tehetségével, melyet ismerősei folyton rendkívül magasztaltak, iparkodni fog segíteni családjá zilált anyagi viszonyain.

Elhatározását csakhamar végre hajtotta. Halanzier, a párisi nagy opera igazgatója előtt mutatta be tehetségeit és Halanzier gyakorlott szeme rögtön felismerte a leendő nagy művésznőt; biztosította, hogy fényes jövő vár reá a szinpadon; s tanácsait követve, Donadio azonnal megkezdte tanulmányait. Penderfer asszonytól nyerte magasb kiképeztetését az énekben s oly gyorsan haladt, hogy Strakosch, a ki kikutat minden valódi tehetséget, ajánlatot tett az ifju művésznőnek hosszabb szerződésre.

Strakosch több évre szóló szerződést kötött Donadio kisasszonynyal, melynek értelmében Donadio hetenkint háromszor, sőt négyszer is köteles énekelni. 1875. tavaszán Strakosch nagyobb körútra indult a fiatal művésznővel. Donadio 1876. elején, azután rövid megszakítás után május hóban vendégszerepelt a nemzeti színházban. A budapesti közönség teljes mértékben méltatta a művésznő fényes tehetséget; minden fellépése egy-egy újabb diadal volt.

— Feleki Miklós Erdélyben, Udvarhelyszékben, Nagy-Galambfalván született 1818. decz. 18-án, református szülőktől. Atyja Feleki András, anyja Petre Borbála. Iskoláit a székely-udvarhelyi collegiumban kezdte. Mindig az első eminensek közt volt. Kilencz éves korában látta az első szini előadást. 1838-ban szülei nagy szomorúságára felcsapott Thália papjai közé; színész lett Szigetvári László szintársulatánál. Csik-Szereán lépett fel először mint Alexis görög ifju, Kisfaludi Károly „Ilka vagy Nádorfehérvár ostroma“ czimű színművében.

— Patti Adél „Traviata“-ban Budapesten a népszínházban a közönséget elbájolta. Az első felvonás elején tökéletes courtesane volt. Vigan, mosolyogva jött be, mint a ki csak a futó gyönyörökre gondol. Alfréd hódolatát megszokott közönyvel fogadta s félig mámorosan sietett a tánczterembe, mikor egyszerre rosszul lett, s egy székre rogyott. Tompa köhögése mutatta, hogy a hervadás már utólérte. Csak hamar magához tért, széttekintett és látta Alfrédet szorongó szívvel mellette állani. E pillanatban úgy tetszett, mintha valami ismeretlen érzés cikázott volna végig arczán: a kezdődő szerelem. Alfrédde magára maradva, láttuk, hogy a szép ifju vallomásaira figyel, de csak úgy, mint a ki szórakozni akar, — kétkedő mosolylyal, mélyebb érzelem nélkül. Alfréd távozta után mélyen elmerült. A szerelem „rejtélyes édes érzése“ erőt vett rajta s ábrándozva idézte Alfréd dalát. Azután mintha hirtelen megijedt volna, mintha ki akart volna bontakozni komoly érzelmeiből, átcsapott a könnyelmű refrainbe és szilaj-önfeledten dalolta a Traviata-dalt. Ekkor a színpalak

közt Nicolini románca felhangzott... s a traviata elmúlt, hogy mámoros gyönyörrel hallgassa a szerelem olvadozó hangjait.

A 2-dik felvonás első változásában két jelenete ragadta el a közönséget. Először, mikor Alfréd atyja (Strozzi) lép be hozzá s arra kéri, hogy váljon el fiától. Mily felséges arczjátékkal kísérte az öreg Germont minden szavát! Ajka vonaglott, szeme megtört, ideges kis kezei görcsösen tépték a csipke zsebkendőt s mikor az agg felhozta, hogy beszennyezett multjával tiszta boldogságra nem számíthat, háromszoros kétségbeesett jalkiáltással fordult el tőle: *e vero! e vero! e vero!* E perczben a bukott angyalt tüntette fel, ki az eljátszott éden kapuján át még egy utolsó hosszas, fájó pillantást vet a boldogság felé. De rögtön feltámadt benne a büszkeség, midőn az ősz apa azzal fenyegette, hogy Alfréd meg fogja unni s el fogja hagyni. Ekkor oly tekintettel nézett rá, mintha azt mondta volna: „Fel fogom áldozni magamat, pedig ha akarnám, Alfrédet örökre szerelmemhez bilincselhetném.“ Még szebb és hatásosabb volt az erre következő jelenet: bucsuja Alfrédétől. Átkarolta görcsösen, csókkal borította szemét, haját, — kibontakozott karjaiból s tántorgó léptekkel az ajtó felé sietett. Ott megállott. Nézte hosszasan, megcsókolta csipke-kendőjét s odavetette Alfrédnek. Nézte hosszasan, mintha utolsó tekintete örökké akart volna tartani. Küzdött benne a szerelem és a kötelesség. Már nem mert hozzá közeledni, de megválni sem tudott. Ujjait ajkaihoz emelve, forró csókokat vetett szeretője felé, — két-három lépést közeledett, hogy újra átölelje... azután hirtelen megfordult s a szerelem és fájdalom utolsó „ah“-jával villámgyorsan kifutott a szobából.

A béli jelenetben megalázza Alfréd Violetta-t. Patti itt is a chablontól teljesen elütő merész némajátékkal fejezte ki Violetta lelki állapotát. Mikor Alfréd a pénzt elébe szórta, nem roskadt a kerevetre félájultan, mint a primadonnák általában, hanem rámeredt Alfrédra iszonyu tekintettel, mintha azt akarta volna mondani: hát te tetted ezt velem? S csak hosszú szünet mulva roskadt össze a fájdalom és a megalázás sulya alatt. Itt Nicolini játéka is mesteri volt. Nem bírva kiállani Violetta tekintetét, elfordult és meggörnyedt, kezeit homlokára kulesolva. Strozzi nemes ősz alakja egészítette ki a rendkívül hatásos tableaut.

Az utolsó felvonás mind énekre, mind játékra nézve fénypontja volt Patti felléptének. A felvonás kezdetén mennyezetes kék selyem ágyban feküdt. Beesett, sápadt arczán a halál látszott lebegni. Bágyadtan kikelt az ágyból s komornája karján a toilett-asztal előtt álló karszékhez vánszorgott. Holt-halavány arca olyan volt a fehér selyem pongyolában, mely hosszú redőkben végig simult tagjain, mint egy phantom arca. Még csak az az egy gondolat tartotta fenn, hogy Alfrédet viszont fogja látni. Időnkint nehéz, tompa hörgő köhögést hallatott. Patti a legrealistikusabban tüntette fel Violetta sorvadását, épen mint Gualtieri. És csak itt jegyezhetjük meg, hogy Patti a realistikus színezésben tulment, ámbár egészen helyesnek tartjuk, hogy a szerepet erről az oldalról is kidolgozzák. E nélkül az utolsó jelenet megrázó hatása sokat vesztené. Patti vonaglott karszékén, mikor az ablak alatt a carneval vig harsonái zugtak... Kezével tépte mellét, mintha ki akarta volna onnan tépni a halált. És mikor Alfréd belépett! Hogy szökött fel a székről, hogy szoritotta magához! A „Parigi o caro lascero“ -ban a bucsuzó lélek beszélt. Karjára vette zöld selyem mantilláját, menni akart, — a szoba közepén összeesett. Ekkor a kétségbeesés legvadabb accentusával kiáltott fel: „Grand Dio, morir si giovine!“ Hangjával, égre emelt karjaival, klyguladt szemével

átkozta iszonyu végzetét. Végküzdelme a játék netovábbja volt. Pompás nagy szeme láthatólag megtört, arca elnyult, teste megmeredt. Valósággal meghalt.

Nicolini ról felesleges megjegyezni, hogy sok tekintetben érdekelte a közönséget. Hangja nem tulerős, de csupa kellemes ott, a hol „kiereszti,“ hatásos. Éneke inkább sentimentális, mint szenvedélyes, inkább méla, mint forró. Általánosan azt tartják róla, hogy jobb szerelmes, mint hős. És ezt tavaly is bebizonyította, mikor Lammermoori Luciában Edgardo t énekelte. Tegnap kiváló szépen énekelt a második felvonás fináléjában s az utolsó jelenetben. Nicolini még élete virágában levő érdekes tenorista, sudár alakkal, melancholikus, szép metszetü szemekkel.

Strozzi, a bariton, egészen megnyerte Budapest tetszését.

A Patti öltözéke leirhatatlan, mint éneke. Csipke, gyöngy, selyem és bársonyból alkotott párisi tableaúk. Az ember csudálja a fényt és az izlést s elemezni épen oly kevésbé tudja, mint Patti énekét. — Patti gyémántjaival kétszer lépett fel, az első és második felvonásban. Ragyogásuk oly erős volt, hogy a páholyok gyémántjai mind elhomályosodtak. Az egész színházban összesen nem volt annyi gyémánt, mint Patti egymagán.

Signore Arditi a karnagy, valódi solitaire. Ez az egy ember az, ki teljesen megtartja lelki nyugalmát, mikor Patti Adelina énekel. „P. N.“

— „Sopron megye és Sopron város a műtörténetben“ czimvel Vajda Viktor egy cikket olvasott fel a „soproni irodalmi és művészeti kör“ ünnepélyes megnyitásakor márcz. 10-én. Ebben a bövetkezőket sorolja elő:

Salzburgban ezrek zárandokolnak Mozart szülőházához; Heiligenkreutzban keresik a házat, hol Beethoven megfordult és mulatni szeretett; a francziák már réges-régtől szobrot emeltek jelesebb zenészeiknek, hol azok a napvilágot megláták; és ime, Sopronmegye névleg is csak kivételesen szerepel a műtörténetben.

A legvonzóbb nevek egyikét, Eszterházát, hol a szerelem a művészetnek emelt vala oltárt, míg ez amazt dicsőíté, csak futólag hozzák fel; érintése nélkül az ott lefolyt eseményeknek, melyeknek mind-gyike egy-egy világhírű zeneművel vagy legalább is egy-egy dalműi előadással ér fel. Pedig el kell jönni az időnek és engedje az ég, hogy mielőbb jöjjön el, midőn a zenebuvár vagy műtörténész napokat igénylő távolból fog ide zárandokolni, felkutatandó az ott rejlő kincseket; kifürkészendő az azokkal rokonult hagyományok és tények mivoltát, kérdőre vounni az utolsó szinfalat, mely ott jobb idők zálogaként fennmaradt; tanácsot kérni a butor-darabtól, mely elszakitva testvéreitől, a padlás valamelyik elhagyott zugában kesergi a sors mostohaságát; lesni a szót az elaggott cseléd ajkáról, ki atyjától vagy öreg atyjától átörökölt dolgot örze meg és mint szemmel látott és füllel hallott tanuk unokája, csudával határos mozzanatoknak élő tárháza.

Az Eszterházay-, Haydn-, Hummel- és Liszt-név elévülhetetlenül ragyog a művészet egén; de vannak kisebbrendű csillagok is, melyeknek fénye szintén jótékony és örömet hozó. És ha csak ilyenek sem hiányoznak, lehetetlen, hogy azokkal dicsekedni alkalmat ne vegyünk magunknak, hiszen korunk e részben való meddősége, megtanítta a jók méltánylatára.

Sopron városnak is van egy szülöttje, ki előbb Bécsben, a karinthiai kapu melletti dalszínházban, majd meg Olaszországban aratott babérokat, és jelenleg a londoni nagy operának tagja: Liebhart kisasszony. Ő az énekművészeté; ámde a táncművészetnek is adott Sopronmegye egy kiváló, egy valóban feledhetetlen művésznőt. Ki nem hallott, ki nem olvasott volna róla?

A kecs és könnyűség, a kellem és nyájasság tette őt gyönyörűségessé és kedvelté az egész világ előtt. Mert névleg legalább mindenki ismeri Elszler Fánit, ki itt Kismartonban született.

Megyénkben, kis Doborjában ringatták bölcsőjét Liszt Ferencnek; s e név oly ragyogó, hogy nem egy, hanem száz felolvasásra szánt czikk is kevés volna annak méltó jellemezhetésére.

Csudálatos tünemény, hogy Liszt Ferencz, bármennyire újat teremtett legyen is a művészetben és eltért elődjeitől, a zongoraművészetben örökre kiható forradalmat idézve elő, ott veszi fel a fonalat, hol Haydn azt elejté vala. Legalább nem mondhatunk egyebet, midőn Sopron megye műtörténelmi multjával kezdünk barátkozni, mert megyénkre nézve fennáll az összefüggés. A Liszt működésének súlypontja nem itt keresendő ugyan; de tény, hogy Liszt Sopronban kezdé meg pályáját, még pedig alig három tizedre Haydn távozása után Eszterházáról.

A művészet e rövid időközben sem szünetelt a hercegi család körében s a művészek, kik ama tündéres, virágzó korból itt maradának, mintegy titokban ápolák a művészetet. Az egykori zenekar nem egy tagja itt végzé be életét. Bevilacqua, a híres kürtös; Jellinek, az udvari zongoramester itt jeleskedének hangszereiken; s jóval azelőtt, még ama dicső korszakban, Hummel is a herceg szolgálatában vonta magára Haydn figyelmét, ugyis mint zeneszerző, ugyis mint Liszt előtt a legnagyobb zongoraművészek egyike.

Az Eszterházy-család minden tiszteletünket igénybe veszi e pontnál. Mert ki tudja, ha vajjon a zeneművészet egyik elsőrangú oszlopa, Haydn József oly szerencsésen gyümölcsöztette volna-e hatalmas teremőerejét, az emberiség szellemi javáért, ha a nagylelkű herceg őt védelmébe nem fogja, s neki okot, módot nem szolgáltat, kényelemben a zenének szentelhetni életét?

A magyar hercegi család neve már csak ez oknál fogva is arany betűkkel fog ragyogni a műtörténet majdan létre jövő csarnokában. Voltak Haydnak pártfogói addig is; de milyenek? Az egy Martinez kisasszonyon kívül, nagyobbára olyanok, kik felhasználták eszét, tudományából hasznot huztak s hála fejében nyomorgaták vala. Ismerte ő Metastasiót és Porporát is; de Metastasio télen át hideg szobában hálatta védenczét és Porpora csizmát tisztított vele. Ily sorsban részesült Haydn, miglen a nemes herceg őt felkarolá; minélfogva nem vélünk hibázni, kérdezvén, vajjon nem vett volna-e ő rajta is mihamarább erőt a nyomor, mint oly sok művészen, kik aztán időnap előtt megernyedtek, kidültek, elpusztultak?!

De hála Eszterházy hercegnek, a szinfóniák itt szülemlettek meg, eddig ismeretlen műfajjal gazdagítva a zeneművészetet; itt termettek azok a híres vonós-négyesek, melyek annyi magyar elemet foglalnak magukban és részben magyarok; itt írta ő pártfogója kívánatára a 163 ének művet mély hangra; s itt ömlöttek szét legelőbb a bucsuszinfónia megindító zöngéi.

Itt laktak a muzsák; bércz és völgy visszhangozta a nagyherceg és kegyencze nevét; itt honolának a művészet felkentjei, kiknek barátságáért százak esengtek; s itt ünneplé, legszebb barátság karjai között, diadalát az égi művészet!

És így a világhírű zenész, kit az isteni gondviselés már születésénél fogva is hozzánk csatolt vala; mert az Ausztriában fekvő és megyénkkel szomszéd kis Rohrau határa részben magyar föld közé van ékelve: Eszterházaán találta fel üdvét, hogy nyájas derűjével, mosolygó virányaival, enyelgő tréfáival, s éneklő szózatával mindnyájunkat felvidámitson. Az a zenekar, melynek élén ő majdnem

harmincz évig áli vala, egyike volt legtökéletesebbeknek az egész világon, a herczegek és fejedelmek mulattatására szánt hivatásán kívül nagyobbára arra szorgálván, hogy mesterét és igazgatóját új művek írására lelkesítse, és az öntökéletesítés nehéz ösvényén rohamosan előbbre vigye. És a ki e jótétemény mivoltát teljesen felfogja, avagy csak méltányolni is tudja, el nem mulaszthatja Eszterházy herczegre gondolni, a herczegre, kinek, mondjuk ki határozottan, az egész művelt világ hálával tartozik.

Még van Sopronmegyének egy nagynevű, dicső csalápjá, melynek nem egy tagja jeleskedett a művészetben.

A Széchenyi-család. Mindjárt egyik női tagja e jeles családnak, Széchenyi Francziska grófné, Batthyányi Ferencz özvegye, maga is több zeneművet szerzett; aztán jelenleg is ápolja még e család a művészetet, gyakorlatilag és pártfogói minőségben.

Széchenyi Imre gróf, ki oly szép nevet viva ki magának a zeneszerzés terén, egyszersmind a leghőbb pártfogója a művészetnek. Barátja Liszt Ferencznek; és minden valamire való bel- és külföldi művész szerencséjének tartja vele minél gyakrabban érintkezhetni; ő egyik közvetítője a zenének a főrangúak és azok között, kik a művészet igazi bajnokai; s végre, ő pártfogója a műirodalomnak, s nem egy munka tanuskodik erről.*) Sopronban éltek s működtek: Kiss János superintendens, Nagy Pál: a ki e század kezdetén nyilvános életünknek első zászlóvivője volt.

Sopron megye szülöttje: **Széchenyi István**, „a legnagyobb magyar“ stb.

— Bécs, márczius 22. Dóczi „Csók“-ját tegnap adták hetedszer a Burgszínházban tele ház előtt, a legzajosabb hatással. A darab legközelebb a hamburgi színházban kerül színre. — Az udvari dalmű-színházban tegnap *Romeo e Giulietta* került színre; Giuliettát Patti énekelte, de nem ragadta el a közönséget úgy, mint egyébkor, mert a szerep Patti egyéniségétől távolabb áll. Az összehatás természetesen kitűnő volt s az első felvonás keringőjét, melyben Patti pompás trilláit hallatta, zajosan megujrátatták. Romeot Nicolini énekelte, Lorenzot Fiorini. Az operát tetemesen megrövidítették. Az udvari páholyban ő Felsője is jelen volt Rudolf trónörökösessel. A brazíliai császár szintén végig nézte az előadást. Trebelli, ki Semiramisban lépett fel először, egészen meghódította a bécsiakat. A lapok azt írják róla, hogy szebb, határozottabb s iskolázottabb alt hangot évek óta nem hallottak az operaszínházban. Ezuttal Patti mellett hozzá méltó versenytárs áll. Trebelli a *Trovatore*-ban, Lindában és Aidában fog még Éckelni's közreműködik Verdi „Requiem“-ben. — Ellinger, a nemzeti színház tenoristája, a bécsi „Komische oper“-ben Eleazár szerepét éneklé.

— Patti nagyon zárkózott életet folytatott Budapesten. Az utóbbi időben történtek, úgy látszik, nagyon leverőleg hatottak kedélyére, mert minden társas érintkezést szorgosan kerül és feltűnőleg keresi a magányt. Az előkelő világ több tagja kívánt Pattinál az „angol királynő“ vendéglőben, a hol ő és kísérete lakott, látogatást tenni, de válasza mindenki iránt rövid és kérlelhetlen volt. A marquise nem fogad senkit — hangzott a komorna udvarias, de hideg válasza.

— A budapesti Patti-előadások a népszínház illettéke s egyéb napi-költségek levonása után Merelli impresarionak 19,000 frtot jövedelmeztek; ebből fedeztetett Patti s az olasz énekesek fellépti díja, s az utazási költség.

*) Széchenyi Imre közelebb elhunyt.

— Egy eltűnt színésznő. Majd harmincz év előtt volt a bécsi Kärntnerthor-színháznak a többi jeles művészi erők között egy énekesnője, a kit a közönség a legnagyobb szeretetben részesített. A mai színi nemzedék már névről is alig ismeri; ő eltűnt, neve elhangzott, emlékét elfeledték. Csak Mosenthal halála hírére adott újra életjelt magáról. Zerr Anna asszony egy levélben bővebb értesítést kér a színműirő haláláról, melynek híre, ugymond, mélyen meghatotta magányában. A Schwarzwaldban lakik, egy kis falusi birtokon gazdálkodva, amelynek jövedelme ellátja azzal a kevéssel, amire még neki szüksége van. A szüpadtól megválva férjhez ment, de házassága nem volt szerencsés. El kellett válnia. Férje idegen név alatt hunyt el a kórházban, hogy a kötelezett cautiót ne vehesse meg hagyatékán elvált neje. 1851-ig volt tagja a bécsi cs. kir. operának. Ekkor Londonba ment szabadságidővel vendégszerepekre. Egyszer megérkezik Bécsbe a hír, hogy a művésznő fellépett a magyar menekültek javára rendezett hangversenyben. A bécsi operától azonnal elküldték utána elbocsátó-levelét.

— **Sopronból** írja a hasonnevű lap: A színház majd mindennap üres, s nem hiszszük, hogy az igazgató a napi bevételből a napi kiadást fedezni tudná. Pedig ott játszanak Abonyi s Abonyiné, Liptay Laura, Hunyadi Margit, Beödy stb.

— A párisi Théâtre française-t „részvényesei“ 1876-ban nem kevesebb, mint 34,000 frankot kaptak fejenként osztalékul.

— Philadelphia-ban az „uj amerikai színház“ február 25-én leégett; a kár másfélszázezer dollár.

— Klischnig Eduárd, az ismert „majom ember“ közelebb meghalt Bécsben, 65 éves korában.

— A Teleki-pályázaton a 400 aranyos díjat az idén Csiky Gergely, a „Jóslat“ szerzője, nyerte el „Janus“ című szomorujátékával. A pályabírák egyhangulag ítéltek oda a jutalmat a műnek, mint amely mind a szinpadokra, mind az irodalomra nézve nyereség.

— **Táborszky és Parsch** zeneműkereskedésében Budapesten megjelent: „Technikus csárdás.“ Eredeti magyar, zongorára szerzé Rácz Pál. Ára 60 kr.

A szerelmes művész. (Der verliebte Künstler) mazur-polka, zongorára szerzé Ellenbogen Adolf. Ára 50 kr.

— Az „Apollo“ zeneműfolyóirat legújabb 7-ik és 8-ik száma következő tartalommal jelent meg: 1) Egyveleg Brüll Ignác „Az arany kereszt“ című dalművéből Hölzl Lőrincztől. 2) „Mért nem zug az ungi malom“ és „A minap hogy Debreczenbe jártam,“ csárdás kedvelt népdalokból szerkesztette Wachtel Aurel. 3) Gondola-dal zongorára négy kézre Pap Dezsőtől. 4) Két népdal: I. „Juhász legény, szegény juhász legény.“ II. „Erdő mező virágozik“ átirta Kapi Gyula. A zongorizók és énekesek számára igen ajánlható folyóirat előfizetési ára egész évre 6 frt, mely a kiadó hivatalhoz (Budapest, vár-oroszágházutca 94. sz. a.) küldendő be.

— Megjelent: Aigner Lajos kiadásában a „Magyar könyvesház“ IV. folyamának 6-ik füzeté. Tartalma: „Elbeszélések“ Cabellero után Szulik Józseftől. (A romok virága. A fájdalom gyötör, de meg nem öl. Juan Holgado és Halál asszony.) Ára 20 kr.

Beküldetett: „VÁLASZ“ azoknak, a kik a sárospataki jogakadémiát Miskolcra akarnák áthelyezni.“ Irta Szinyei Gerzson, sárospataki akadémiai tanár. Sárospatak, nyomtatta Steinfeld Béla, a ref. főiskola betűivel. 1877.

Hogy áll a nagy világ?

— Ugy látszik, hogy legközelebb valahára vége szakad az európai diplomatiának, a jogosság és létező szerződések rovására folytatott, magát lealázó üzemeinek: miszerint minden lehető megkísérelt, csak hogy a muszka uraknak kedvében járjon és a min ezek mesterkednek, azt lehetővé tegye: tudillik, hogy csapdát készítsen a török birodalom számára; s azok kedvéért az 1856-ki párisi szerződést szétszaggassa.

A porta igen okosan azon elhatározását tudatta ápril 11-én az európai diplomatiával: hogy a londoni jegyzőkönyvben foglalt minden követelést visszautasít.

E szerint a diplomatáknak most már nincs többé mit kísérletgetni; s a törökökre, sőt egész Európára nézve jobb, ha az oly rég idő óta huzodó nemzetközi s hadi bizonytalanságnak elvégre vége szakad; s a különben is kikerülhetlen orosz-török háboru a tettelegesen megmérkőzés terére lép át.

A diplomatiának ily hosszasan elhúzódott meddő mesterkedése esélyeinél sokkal nagyobb jelentőségűnek vette Európa azon eseményt: hogy Bismarck ugy szólva mintegy **visszaléptettni** látszott világtörténelmi jelentőségű német államkancellári állomásától.

Ezen nagy változás kiválólag tetszett volna: a muszka uraknak, a papának s vakbuzgó hívóinak, a francziáknak és a német egység ellenségeinek.

Az oly sokat hánytorgatott **emberi egyenlőségre** nézve valóságos satyra azon állapot: miszerint jelenleg Európában az államok, népek és uralkodók sorsa legnagyobb részben a Bismarck vezényletétől függ és az ő félig-meddig lehető pótlása három emberre bízott.

A német császár hosszabb vajudás után azt határozta: hogy a cancellárnak augusztusig szabadságidőt engedélyez. Távolléte alatt a birodalom külügyeiben Bülow államtitkár, a belügyekben Hoffmann, a cancellári hivatal főnöke, a porosz ügyekben pedig Camphausen pénzügyminiszter fogják Bismarckot helyettesíteni.

Olaszország déli vidékein néhány nap óta több fegyveres csapat barangol, rabol, gyujtogat s a közbiztonságot komoly mértékben fenyegeti.

Ignatieff műveleteiről néhány nap óta hallgatnak a hírlapok.

— Bismarck herczeg visszalépéséről a „Köln. Ztg.“ Berlinből ápril 7-diki kelettel a következő táviratot veszi: Nagycsütörtökön Bismarck herczeg bizalmas tanácskozássra hívta magához, Stosch tábornok kivételével, összes minisztertársait. Ez alkalommal, mint jelentve volt, kifejezte előttük lemondási szándékát; de azon esetre, ha a császár az állandó elbocsáttatásba nem egyeznék, a miniszterekkel meghányta-vetette, mikép lehetne a helyettesítés ügyét a legczélszerűbben szabályozni. Azt javasolta, hogy Camphausen képviselje őt a birodalom belügyeiben, hogy Hoffmann is ő alá legyen rendelve; a külügyeket pedig Bülow vegye felelősége alá. A herczeg annak szükségét is hangsúlyozta, hogy a távolléte idején követendő politikára nézve megállapodás létesüljön. Habár közgazdasági tekintetben nem is áll be rendszerváltozás, mégis szükséges lesz tekintettel lenni a fennforgó gyakorlati viszonyokra, mire nézve Camphausen Achenbach kereskedelmi miniszterrel értekezhetik. Camphausen ki is fejezte abbéli készségét, hogy ily értelemben átvállalja a helyettesítést. Szombaton a herczeg ebéd közben közölte vendégeivel a hírt, hogy benyújtja lemondását a császárnál s ragaszkodni fog annak elfogadásához. Másnap ápril 1-én, midőn a császár személyesen üdvö-

zölte öt születés-napja alkalmából, hosszabb tanácskozás tartatott. De a császár ismételte, hogy nem válhatik meg cancellárjától. Ő — mondá a császár — 80 éves, Bismarck pedig csak 62 éves s azért még helyén maradhat.

— Berlin, márczius 22. A császár 81-ik születés napját igen ünnepélyesen ülték meg. A legtöbb német fejedelem személyesen volt jelen, a többiek, továbbá Ausztria-Magyarország, Oroszország, Angol- és Franciaország követek által voltak képviselve. Minden rendű és rangu lakosság, iskolák, kórházak és zárdák részt vettek az ünnepélyen. A szerencsekivánatokat délelőtt a trónörökös családja kezdé; délután átadatott a német fejedelmek által felajánlott kép; később nagy ebéd volt a trónörökösnél; este a királyi kastélyban estély, — melyre több mint ezer személy hivatott meg; estére általános kivilágítást rendeztek.

— Albrecht főherczeg ötven éves szolgálati jubeliumát Bécsben nagy fényvel fogják megünnepelni. A katonai és udvari ünnepélyeken a külhatalmak képviselői is jelen lesznek.

— A török parlamentből. A konstantinápolyi parlamentben nem kevesebb mint tizenhatféle nyelvet beszélnek. A nagyvezér oly előzékenységgel viseltetett a képviselők iránt, hogy titkárai által fogadtatta őket a kikötőkben. A képviselők mind tisztelegtek a nagyvezérnél és Achmed Vefik effendinél, ki a képviselőház elnöke. A képviselőházban írott papirszeletkéik jelölik meg az illető képviselők helyeit, és pedig így: „N. N., fia N. N.”-nek, ki N. N. fia volt; az Isten éltesse őt sokáig!“

— Boyton, ki tavaly Bécsből Pestre utazott, közelebről a Capri szigetet a nápolyi kikötőtől elválasztó, 30 kilométer távolságot tevő tengerkart, a nélkül, hogy csak egy perczig is pihent volna, átuszta. A nézők ezrei közt, Viktor Emánuel király is jelen volt.

— John Lee, ki magáról azt állította, hogy a mormonok püspöke, beismerte, hogy 1857-ben részt vett azon öldöklésben, melyben 120 kaliforniai kivándorlott vészett el. E beismerése folytán halálra ítéltetett s e halálítéletet márczius 23-án hajtották rajta végre golyóval.

— Egy este a tolvajok között. A londoni tolvaj-tanyák egyikét következőleg ismerteti meg egy francia író Londonból, márczius 6-ról kelt soraiiban: „Voltak 200-an; nem tudom, férfiak-e vagy nők; csak annyit tudok, hogy tolvajok voltak mind. Mily szép társaság! Mily arczok! Bizton mentem közéjük. Ezen emberek itt nem lopnak és nem gyilkolnak. Mind tisztességesen viseli magát. Ez náluk becsület kérdése. Jól mulattak a tolvaj urak. Nagy lakoma volt, melyet egy megtért hüнос adott volt kartársainak. A lakomán más nem vehetett részt, mint a ki legalább egyszer el volt itélve tolvajlás miatt. Engem különös megtiszteltetés ért; bebocsátottak, a nélkül, hogy valaha loptam volna. A tolvaj urak ezuttal London kellő közepén tartották összejöveteleket. Nem félnek attól, hogy elárulják őket. A tolvajok között nincs áruló. Az angol tolvajok egy zárt testületet képeznek, s épen ezért nehéz valamely tolvajnak nyomába jutni. Ezeket az összejöveteleket Ned Wright és Fiddler Joss rendezik, kik valaha maguk is híres tolvajok voltak, de most becsületes emberek, s legfőbb törekvésök az, hogy minél több tolvajt becsületes kenyérkeresettel lássanak el, hogy elszokják mesterségétől. Az ilyen összejövetelek alkalomával rendszeren megszokott egynehány tolvaj ur térni a hozzájuk intézett buzdító szavak hatása alatt. A lakoma után, mely kitünő volt, az egész társaság a házban levő kápolnába ment, hol Hatton, a téritő propaganda papja, tartott a tolvajokhoz szónoklatot. Az ember azt hinné, hogy tisztességes társaságban van, oly áhíthatosak

voltak ezek az urak és asszonyok. Hatton után Joss beszélt, s becsületes életre buzdította a tolvajokat. Nem érthettem az egész beszédet, mert legnagyobb része tolvajnyelven volt mondva, de azt megértettem, hogy főleg a vasárnapi iskolák látogatására buzdította őket s óva intette őket a részegségtől. Saját életét hozta fel például s elmondta, mint lett becsületes és ez által gazdag emberré. Buzdította a hallgatóságot a munkára, mely az ember legfőbb rendeltetése. A tolvajok, kik között voltak 10—12 éves leányok és fiúk, még néhány szent dalt énekeltek és azután elszlottak. Mindegyik egy kis füzetkét kapott, melyben Fiddler Joss életrajza volt leírva. Az egész egész est folyama alatt egyetlen egy illetlen szót nem hallottam. Másnap megtudtam ezen est eredményét. Az összegyűltekek közül negyvenhárom nyilatkozott késznek, hogy munkát vállal. Rögton el is látták őket munkával s azt állítják, hogy rendszeren ezekből lesznek a legbecsületesebb és legszorgalmasabb munkások.

Körültekintés a hazában.

— Az országgyűlés folvást szünetel.

— A miniszterium a keleti kérdéssel, az Ausztriával úgy a mint lehető kiegyezkedésekre vonatkozó törvényjavaslatok elkészítésével, és a javithatlannak mutató nyavalyás pénzügyi állapotok s calamitások tovább vonzolgatásával küzdök; — az egyes helyhatóságok pedig Pest megyének a bank és vámkérdésre vonatkozó körlevelének a pártolása vagy egyszerű tudomássalvétele feletti határozathozással veszőnek.

— A Corvinák. Ama meleg rokonszeny viszonzása végett, mely Magyarországon a török nemzet iránt nyilvánult, s a török sebesültek javára eszközlött gyűjtésekben és a díszkard átnyújtásában talált kifejezésre, a szultán elrendelte, hogy a Konstantinápolyban levő összes Corvinák a budapesti egyetemnek átadásának, s a milliót meghaladó, ránk nézve megbecsülhetetlen fejedelmi ajándék átnyújtásával a szultán hadsegéde, Tahir bey bizatott meg, ki Konstantinápolyból már elutazott Triestbe, illetőleg Budapestre. A Corvinák megszerzésében hivatalos köreink már évtizedek óta fáradoznak. A mi nem sikerült sem az akadémia, sem a diplomatiának, azt igen egyszerű uton elérte a nemzet számára a magyar tanuló ifjúság nemes lelkesedése.

— A rendőrség gyakori önkényes hatalmaskodásainak korlátozása végett a belügyminiszter rendeletet intézett a törvényhatóságokhoz, s meghagyja, hogy fegyverét akkor sem szabad a rondörnek igénybe venni, ha az elfogott egyén makacskodnék, szóbeli bántalmakat nem szabad megtorolni, hanem be kell azt jelenteni, a tetteles bántalmazót pedig bántalmazás-képtelenné kell tenni.

— Czukorbehozatal Oroszországból. Utóbbi időkben feltűnt, hogy a Károly-Lajos vaspálya az orosz határról igen gyakran nagy mennyiségű czukorral terhelt vonatokat szállít be Ausztriába s onnan Magyarországra. Ezen új jelenség folytán megindított tudakozások alapján most már constatálható, hogy az oroszországi czukorgyárak nagyobb mérvű szállításokra kötöttek egyességet a monarchia czukorkereskedőivel, mert az oroszországi kormány által elrendelt tetemes adószállitás azon helyzetbe hozta az ottani czukorgyárosokat, hogy a szállítási költségek daczára is versenyezhetnek a mi tulságos adóval terhelt gyárainkkal; mig azelőtt az osztrák-magyar monarchia jelentékeny czukorkivitelt üzött Oroszországra.

— Fényes honvéd-ünnepély folyt le Losonczon mártius 24-én, az ott felállított honvéd-szobor leleplezése alkalmával. — A szobor-leleplezési ünnepély d. e. 10 órákor kezdődött roppant néptömeg jelenlétében. Oly nagy közönség volt jelen, hogy még a tornyok erkelyét is ellepték. Midőn Damjanichné a térre érkezett, viharos éljenzaj fogadta. Az ünnepély a himnuszsal vette kezdetét, melyet a losonczy dalárda, s a képezdei ifjuság énekelt. Erre Pokorny Gusztáv lépett egy kis emelvényre s ecsetelte a 48-iki korszak történetét. Ezután a dalárda Komócsy József „Szentelt hantok“ szövegére Mosonyi Mihály által irt dalt éneklé. Szólt Busbach Ádám, hazafias beszédben vázolvva a losonczy csata történetét. Az ünnepély a „Szózat“ eléneklésével ért véget.

— Nagy-Várad város pénzügyei állapotáról azt írják, hogy a hivatalnokok hónapokon át nem kapják fizetéseiket; a tanítók es más a városnak dolgozó szegődményesek is hasonló sorsban részesülnek.

— M-Turon márczius 11-én Lukács Dániel heves-nagykunsági esperes, s t. igari lelkész egyhangulag túri papnak elválasztatott. Az egyház nyugalmanak helyreállítását tapasztalt eszélyességétől várják.

— A szatmár-németi nőegylet jelentése az 1876-dik évről a következőket tartalmazza: ez évben rendes havi segélyezésben részesült 77 szegény, kikre az egylet 1061 frt 50 krt fordított. Egyszersmindenkori — vagy rögtöni segélyt nyujtott 21 kérelmezőnek 79 frt 68 kr erejéig. — Temetésre költséget adott 15 alkalommal 13 frt 50 krt. Segélyezésekre kiadott az egylet összesen 1154 frt 68 krt. A pénzbeli segélyezésen kívül, egyes jótévkö adakozása folytán, élelmi szereket es ruhadarabokat is juttat az egylet házi szegényeinek. Felkereste s folytonos figyelemmel kísérte az egyeseknél elhelyezett s a nemes város által fentartott 79 árvát, kiknek jól gondozott vagy elhanyagolt állapotukról a városi hatóságnak jelentést téve, erkölcsi öre volt mintegy a szülét vesztett gyermekeknek. Ügyeinek elintézése végett tartott az egylet 1 rendes es 8 választmányi gyűlést. Az 1876-ik évi márczius 26-án tartott közgyűlés, az üresedésben levő jegyzői es aljegyzői tisztségekre Somossy Béla ügyvédet es György Erzsike k. a. választá meg. Bevétele volt az egyletnek 1876-ban: 4723 frt 52 kr, tehát a mult évi bevételnél 13 frt 50 krral több. — Kiadása volt 4327 frt 26 kr, tehát kiadása a mult évinél 176 frt 88 krral kevesebb. 1875-ben az egylet vagyoni állapota volt = 18,010 frt 27 kr, tartozása pedig 2661 frt.

Mit csinálnak Debreczenben?

— **Telegdi László** városi képviselő február hónapban ajánlatot adott be a polgármesterhez: hogy saját költségén a népkönyvtár létesítését megkezdi. E végett a polgármester elnöklete alatt egy küldöttség lett megbizva.

— **A nagyerdei fürdőben a gőzfürdő** átalakítása legközelebb foganatba vétetik; es pedig elég czélirányos beosztással. Az átalakítás költségei valószínűleg megfogják haladni a 8000 forintot.

— **A szepesi pusztán a Telegdi sziksós fürdő** főépülete már ősz óta fedél alatt van; s a tulajdonos minden intézkedéseket megteszen, hogy az május végére olyan állapotban lehessen, hogy a vendég- es fürdőszobák már használatba vehetők legyenek. Az építkezés kellő előhaladását főleg a folyvást uralkodó kedvezőtlen nedves es hideg időjárás hátráltatja. — Egyébiránt figyelmeztetjük azokat, kik-

nek kedvük van azon fürdőben az **étkezés ellátását, a vendégszobák s fürdők kezelését elvállalni**: hogy ez iránt már jelentkezhetnek a tulajdonos Telegdi Lászlónál, minthogy a tulajdonos hajlandó a vállalkozó számára a kert terjedelmes részét veteményezes és zöldség termesztés végett már most idejében átengedni.

— **Az uzoratórvény** szentesített s július 1-sőjével lép hatályba. A pénzügyintézetekre nézve e törvény addig lesz főképen nyommasztó s kárt okozó, míg a nálok mag a s kamatra beadott **betétek** visszafizetését vagy kamat reductioját lebonyolíthatják.

— **Valósággal** vérlázító s undort keltő azon telhetetlenség, kapzsiság és rendetlenkedés, a melylyel az ujonan kiosztott legelő jutalékot igen sok birtokos kezelés alávette. Könnyebben esik a lelkének, ha a szomszédja földjéből valamit elszánthat, és ha ekevasával a dülőútül kihagyott területet összevissza turkálja, felhasgatja s eként azt megrongálja s járhatlanná teszi.

— **Ápril 15-én** a debreczen-miskolczi vonalon a hadházi és ujfehértói állomások közti 142. számú őrháznál „Téglás“ s a nyiregyházi és királyteleki állomások közti 166. számú őrháznál „Dessewffy“ nevü megállapodási állomások személyek s utipodgyász felvételére fognak megnyitvatni, s Tégláson csak a személyvonatok, Dessewffyn pedig mind a személy-, mind a vegyesvonatok időznek egy perczig, ha utazók akarnak fel-, vagy leszállani.

— **Az országos juhvásár** ápril 13-án s 14-én tartatott meg; s arra — mint rendszeren így tavaszi vásárkor, kevés eladó jószágot hajtottak. Ugy halljuk, hogy a legelő földek rendezésével a juhvásár területe olvan szűkké s kismérvüvé szorított össze, hogy azon a helyen igen bajos lesz a nyári vásárokon a, 120,000 darabnál is többre menő eladó jószággal ellátott juhvásárokat megtartani. Ezen baj ellen jó lesz idejében gondoskodni.

— **Színházi szemle.** Csütörtökön, márcz. 22-én: „**Dallos Pista**,“ énekes színmű, írta Szizligeti. Türhető előadás. Szatmári Károly alakítási ügyessége ma kirivólag hiányzott Hajnalosi Szeraphin személyesítésénél.

Pénteken, márczius 23-án, Donadio Bianca 4-ik s utolsó fellépésével: „**Lammermoori Lucia**,“ operette Donizettitől. Donadio Luciát nagy részben más felfogással s alakítással személyesítette, mint azon szerep eddigelé itt előadatott. — Donadio a közönségtől elbájoló melegséggel vett búcsút.

Szombaton, márczius 24-én: **Odry Lehel** első vendégjátékául: „**Tékozló**,“ bécsi tündér darab. Nyilvai mint szobaleány és Odry gyönyörű hangjával s éneklésével arattak legtöbb tetszést. — A szokottnál nagyobb közönség.

Vasárnap, márczius 25-én **Odry Lehel** 2-ik vendégjátékául: „**A falu rossza**.“ A czimszerepet Odry azon phlegmaticus s melancholicus modorban személyesítette, amint azt Tamásy alakítja. Nálunk jobban tetszik azon szilajság és szenvedélyesség, a melylyel azt Szabó Bandi és Egri játsza. Nagy közönség, melynek a darabba szőtt 11 népdal sok élvezetet szerzett.

Hétfőn, márczius 26-án először „**Több a kérő, mint a leány és a házi politika**.“ Eredeti vigjáték 3 felvonásban, írta Sphinx — hirszerint Odry. Egyes helyek mulattatólag sikerültek; a darab egészben véve csupán drámai kísérlet, a a mely sem a mese s cselekvény, sem a jellemzések tekintetében nem üti meg a drámai kivánalmak alsó fokát sem. — Nagyon kevés közönség.

Kedden, márczius 27-én: „**Iris bosszuja**,“ — „**A dicsőség bajjal jár**“

„Cox és Box“ egy felvonásos három vigjáték adatott; de bizony ezeknek egyike sem tetszett s nem elégitette ki a közönséget.

Szerdán, márczius 28-án: **arab művészársulat** gymnastikai mutatványai; ezt megelőzte „Angolosan“ című vigjáték. Az arabok némely mutatványai kitűnően sikerültek.

Csütörtökön, márczius 29-én Odry utolsó vendégjátékául: „**Borgia Lucretia**.“ Lucretiát Bély Róza, Genarot Scholaszter, Orsini Enyvári Sarolta élvezhetőleg személyesítették; Odry Ferrara herczegét gyönyörűen énekelte. — Nagypénteken délelőtt 10 órakor Odry még egy **ének-egyveleget** rendezett; s 12 óra után búcsut vett Debreczentől. Odrynak „Carmen“ operából vett éneke sikerült legkiválóbb hatással.

Vasárnap, ünnep első napján ápril 1-én a színházi és nyugdíj pénztár javára: „**Fatinitza**“ operette meglehetősen nagy közönséget gyűjtött. Az örmester és háremőr szerepe nagyon elmosódott, mivel azokat nem a korábbi szereplők személyesítették.

Hétfőn, ápril 2-án: „**Czigány**“, népszimű Szigligetitől. Jó előadás; különösen Hahnelné Rózsit átérzéssel és Szatmári Zsigát nagy hatással alakították. — Hahnelnének ez volt utolsó fellépése. Ő a fehérvári társulathoz szerződött, s most azzal Pozsonyban játszik.

Kedden, márczius 3-án: „**A szigetvári vértanuk**“, dráma 4 felvonásban Jókaitól. Temesváryné játszotta legjobban Lorántfi Annát.

Szerdán, ápril 4-én **Prielle Cornélia** első vendégjátéka: „**Keztyü és legyező**“, francia vigjáték 3 felvonásban. Egyedül Prielle Cornélia oldotta meg feladatát elbájolólag. Telt színház. Csütörtökön, Prielle Cornélia 2-ik fellépésével: „**A kisértés**“ francia szimű adatott nem nagy közönség előtt. — Pénteken, „**Herczeg asszony**“ operette. Szombaton, „**A bálvány**“; vasárnap: „**Az ibolya faló**“, Prielle Cornélia 3-ik s 4-ik vendégjátékául.

Hétfőn, ápril 9-én: Bettelheim Janka és Kunsági Lajos fellépésével: „**Tévedt nő**“, opera. Violetta Bettelheim élvezhetőleg személyesítette. Hangja szép, terjedelmes, meglehetősen iskolázott s kellemes; tisztán, jól, de többnyire kellő kifejezés nélkül énekel; alakítása még csak kezdetleges, s nem eléggé átérző; s nem elég elegans és üde alakú, egy ily búbajos és nagyon változatos érzelmek hullámzatával küzdő egyéniség helyes elűntetésére. Különösen zavarólag hatott szereplése közben a nézőkre azon mozdulata: hogy éneklése közben ruhája uszályát többbizben hátra rugta. — Kunsági jó alak, de minden tekintetben még kezdőnek látszik. Meglehetősen hibátlanul énekel, de hangja nem elég erős e színház betöltésére; érzelem kifejezése és alakítása hideg és szintelen. — Egyik új szereplő sem tudott ma a közönség várakozásának megfelelni.

Kedden, ápril 10-én: „**A plébános szakácsnéja**.“ Gusztikát Nyilvai, Ernőt Egressy, Stigliczet Németh sok ügyességgel személyesítették; a plébánost jobb lett volna Foltényival vagy Szatmárral játszatni. — Szerdán, „**Kényes Bertók**“ adatott másodsor.

Csütörtökön, ápril 12-kén Prielle Cornélia jutalomjátékául: „**A navarrai királynő regéi**“, szimű Scribetől. Prielle Cornélia vendégjátékai közt a mai előadás sikerült legkevésbé. Az egyéniségek nem tudtak megfelelni feladataik fejedelmiségének; és universalis volt a készületlenség, vagy tájékozatlanság.

Pénteken, ápril 13-án: „**Morilla**“ operette. — Ma a Hahnelné szerepét Gyöngyösi E., az Enyvariét Medgyesiné játszotta.

Szombaton, ápril 14-én először, Prielle Cornélia utolsó vendéjátékául: „**Cavarletné**,“ francia színmű 4 felvonásban, írta Augier Emil. A Prielle Cornélia mostani vendéjátékai alkalmával előadott darabok közül ez sikerült egészben véve legjobban. Kivéve némi szerep elmondási habozást (a mi folyton uralkodó baj majdnem minden előadás alkalmával, — s a minek egyenesen az intézők okozói,) mindenki találólag s nagy hatással játszott. Különösen kellemes tünemény volt a közönségre nézve az: hogy a Fanni, fiatal leány szerepét Rónai Mari — valóssággal fiatal leány, a ki ilyen egyéniséget találólag képes elétüntetni — személyesítette. Ezen idény alatt mindig nagy hiány volt az: hogy a fiatal leányok személyesítésére a színtársulatnak nem volt alkalmas fiatal kinézésű ügyes tagja.

Vasárnap, ápril 15-én: „**A kintornás családja**“ népszínműben lépett fel először **Törökné**, mint szerződött tag; s Marit az átérzés megragadó bensőségével; és a szenvedő Magdolna fiatal szép alakjával tüntette elé. — Az olcsóbb helyeket nagy közönség foglalta el.

Egyveleg.

— Egy gazdátlan krajczártörténetéről a következőket írja az „Ung“ című lap Ungvárról. A budapesti valamelyik járásbiróság megkereste az itteni járásbiróságot, hogy egy bizonyos kereskedőtől hajtson be bizonyos összeget. A behajtással a végrehajtó megbiztatván, a peres összeget a járásbiróságnak bemutatta, azonban 90 kr. helyett 91 krt mutatott be. A budapesti járásbiróság a mint megkapta a peres összeget felperes részére, látta, hogy 1 krral többet hajtottak be, fogta magát és az egy 1 krt viasszaküldte, hogy adják vissza a végrehajtást szenvedettnek, mert annyival többet fizetett. Az itteni járásbiróság felhívta az illetőt, hogy záros határidő alatt jelenkezzék a bíróságnál és vegye fel az 1 krt, mert különben bírói letétbe fog helyeztetni. A krajczár tulajdonosa azonban nem jelenkezett s már épen bírói letétbe akarta helyezni az itteni bíróság az 1 krt, midőn a budapesti járásbiróság hivatkozva előbbi megkeresésére, ismét küld 1 krajczárt azon kéressel, hogy kézbesítsék azt ama bizonyos kereskedőnek, kitől a pénz behajtatott. Ekkor visszair az itteni bíróság, hogy ő már egyszer s pedig nem régen megkapta ezt a bizonyos krajczárt, és úgy talán tévedt a bíróság, mert az előbbi krajczárt is ugyanazon szám alatt küldte át. A budapesti bíróság azonban arrogálja magának a rendet s tiltakozik az ellen, mintha ő már előbb küldött volna egy krajczárt. A gazdátlan két krajczár tehát itt hever a bíróságnál, s ha az egyiket az a bizonyos kereskedő, a másikat a budapesti járásbiróság fel nem veszi, nem marad egyéb hátra, mint bírói letétbe helyezni és örökévéig kezelni minden év végével számadásba venni s irkafirkálni róla.

— 33 évig egy szalma csomón. Egy udinei leány beleszeretett egy osztrák hadapródba. A szörnyű apa, midőn e gyengéd viszonyról tudomást vett, magához hívatta a 17 éves leányt és szolgálai által megkötözve egy pinczébe dobta. A tigris apa meghalt, de az ártatlan leány szenvedése nem ért véget. Az embertelen szörnyeteg magához hívatta másodszület leányát és vejét s a halálos ágyon arra kötelezte, hogy hóhérmunkáját folytassák, míg az áldozat ki nem adja lelkét. Mondá s Isten itélőszéke elé került. — Azóta husszor került meg iszonyu titkával a föld

a napot, míg végre e napokban a család egy bátor ismerőse, egy nő azt követelte, hogy mutassák meg neki egykori játszótársát. A hiena-házaspár e követelésre fogta a nőt s kirugta az utcára. Ámde a botrány zajt keltett, s az igazság szeméről leestett a kendő: a vizsgálat folyamán rátaláltak a szegény áldozatra, ki midőn világozságot látott, örülten hörögni kezdett. A rendőrök, kik napfényre hozták a szerencsétlent, elbámultak az iszonyu látványtól: az alak élt, mert mozgott, fehér volt, mintha viasz báb volna, körmei és haja hosszúra nyultak s állattias kinézetet adtak neki, de az a körülmény, hogy keze-lába elbénult s görbére nőtt, inkább egy szörny-szülöttnek tüntette fel. Oldalbordáit teljesen meg lehetett számlálni s a csonton és bőrön kívül egész testén egy lat izmot sem találtak. Hangját a folytonos sikoltásban vesztette el, szemei elszintelenültek s hosszú fekete haja selyemfehérré lett. — A rettenetes nővért és férjét azonnal vasra verték. A felizgatott nép ott nyomban leakarta csépelni a hiena-házaspárt.

Üzleti és gazdasági jegyzetek.

— **A nyári idény alatt**, azaz ápril 16-ától októbet 15-éig bezárólag **SELMECZRŐL GAR. BERZENCZÉRE** a jelenleg délutáni 4 óra 25 perczkor induló vonat helyett egy esti **6 óra 25 perczkor induló** fog közlekedni, mely G.-Berzenczére esti 8 óra 8 perczkor érkezik.

— Bécsben a sechshauseni kereskedelmi és iparegylet május **5-től 21-ig müipar s kézmü-ipar kiállítást** rendez a Rudolsfheim helyiségében.

— A pesti biztosító intézet közgyűlése ápril hó 10-re hivatott össze. Ezen társaságnak 1876. évi nyereségi- és veszteségi számlája, tetemes leírások eszközlése után, 85,135 frt 45 krnyi tiszta nyereséget mutat fel. E tiszta nyereségből 19,023 frt 30 kr a nyereségi tartalékalap nevelésére fordítatik, mely e szerint 92,329 frtnyi összegre emelkedett, osztalókul pedig 5% fog kifizetésre kerülni.

268dik ÁRJEGYZÉKE

az „István” gőzmalom készítményeinek.
Készség fizetés mellett. Árak osztályok értékben, költségmentesen **Debreczenben** kötelezettség nélkül.

Ingyen zsákkal. 100 kilogramm zsákkal.

A. Asztali dara nagyszemü	28	frt	—	kr.
„ szinte szinte 30 kilos zacskóval	28	„	30	„
B. szinte apró szemü	28	„	—	„
„ szinte szinte 30 kilos zacskóval	28	„	30	„
C. Dara középszerű	26	„	20	„
„ szinte 30 kilos zacskóval	26	„	50	„
D. Királyliszt	28	„	—	„
1. Lángliszt	27	„	—	„
2. Montliszt	26	„	—	„
3. Zsemlyeliszt különös	25	„	—	„
4. „ „	24	„	—	„
5. Fehérkenyérliszt 1-ső rendü	23	„	—	„
6. „ szinte 2-od rendü	22	„	—	„
7. Közép kenyérliszt 1-ső rendü	21	„	—	„
8. „ szinte 2-od rendü	19	„	—	„
8½. Barnakenyérliszt 1-ső rendü	16	„	60	„
9. Barnakenyérliszt 2 od rendü	14	„	20	„

10. Lábliszt,	—	„	—	„
11. Finom-korpa	—	zsákkal	5	„ 40 „
„ „	—	zsáknélkül	4	„ 80 „
12. Durva-korpa	—	zsákkal	5	„ — „
„ „	—	zsák nélkül	4	„ 40 „
R. I. Rozsliszt 1-ső rendü	—	—	18	„ — „
R. II. Rozsliszt 2-od rendü	—	—	17	„ — „
R. III. Rozsliszt 3-ad rendü	—	—	14	„ 40 „
R. IV. Rozskorpa	—	zsákkal	5	„ 40 „
„ „	—	zsák nélkül	4	„ 80 „
Á. K. Árpakasa 00.	—	—	34	„ — „
„ szinte 0.	—	—	30	„ — „
„ szinte 1.	—	—	23	„ — „
„ szinte 2.	—	—	18	„ — „
„ szinte 3.	—	—	15	„ — „
„ Árpadara 5.	—	—	23	„ — „
A. Árpaliszt 6.	—	—	—	„ — „

Debreczen, 1877. ápril 15.

Simaórlés 1 frt
Darálás 50 kr
100 kilogrammonként.

É R T E S I T Ő .

3498.

p. 447.

H I R D E T M É N Y .

A maros-vásárhelyi k. törvényszék által ezennel felhivatnak mindazok, kik Maros-Vásárhelytől 1876. február hava 21-én elhalt özvegy Somogyi Jánosné született Szentgyörgyi Anna hagyatéka iránt örökösödési, tulajdoni, vagy hitelezői minőségben érdekeltnek tartják magukat, hogy jelen hirdetménynek harmadszori megjelenésétől számítandó egy évi határidő alatt, ezen k. törvényszéknél jelentkezzenek, vagy igényeiket bejelenteni el ne mulasszák.

A maros-vásárhelyi k. törvényszéknek 1877. márczius 12-én tartott üléséből.

1—3

Binder,

elnök.

Horvát Miklós,

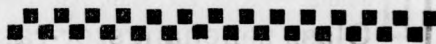
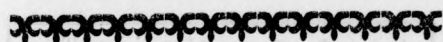
(P. H.)

t. jegyző.

E P I L E P S I E

(nehézkór) levél útján gyógyítatik dr. **KILLISCH**, különleges orvos által Neustadtban, Drezda mellett (Szászországban.) Már **8000-nél** többen sikerrel gyógykezeltettek. (33)

L I L I O N E S E

az ismert cosmétikus szépítő szer elenyésztet minden bőrtisztálanságot.

Valódi minőségben Debreczenben: dr. **Rothschnek V. Emil** gyógyszerárában kapható: 1 frt 50 kr és 75 kr. 4

Ezen füzet megjelent ápril 16-án.

Tartalom. A városi építkezések s iparvállalatok jövedelemtelensége. — Debreczen város iparos és kereskedelmi multja, jelene és jövője. V. Debreczen emlékezetességei Mária-Terézia és József császár uralkodása alatt. — Az adóügy s közbiztonság kezelésénél állandósítva nyomorgatják az adófizetőket. — **Tárca:** Az angol és néger nő szerelme. (Vége.) — Színház és Irodalom. — Hogy áll a nagy világ? — Körültekintés a hazában. — Mit csinálnak Debreczenben? — Egyveleg — Gazdasági jegyzetek.

Ó v á s.

A cs. kir. szabadalm.

O C A R I N A

pályadíjazott zeneműhangszereink

rövid idő óta utánoztatnak és bécsi czégek által valódiként magasztaltatnak a hirlapokban.

Több hírneves zenei tekintély és szakember megkeresése folytán a t. cz. közönség érdekében közöljük eme óvást, hogy a más oldalról felmagasztalt, **ugynevezett** Ocarinák megvásárlásától óvjuk, amelyek a minőség jóságában és felette tiszta hangolás tekintetében, cs. kir. szab. valódi olasz Ocarináinkkal az összehasonlítást ki nem állják.

Mindenki, habár nem zenész is csak egy órai gyakorlat után az Ocarina cs. kir. szab. zeneműhangszerünkön a legszebb darabokat elbirja játszani. Árak:

Nr.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
	1 frt.	1.50.	2.—	2.50.	3.—	4.—	5.—

Zongorakiséretre hangolt Ocarinák ára 3 frt 25 kr.

Nyomatott könnyen érthető vezérfonalat minden darabhoz ingyen adunk. — A cs. kir. szab. valódi **Ocarinák** az

Olasz zenehangszer-raktárból Bécs, Burgring 3. megrendelhetők.

Figyelmeztetésül! Valódi Ocarinánk minden jeggyel van ellátva. — Minden másfelől felmagasztalt, utánzott, nem szabadalmazott ugynevezett Ocarinát darabonként 50 krért szállítunk. Nagyban sokkal olcsóbbért.

Vidéki megrendelések utánvétellel pontosan eszközölnetnek. — Visszont-eladók engedményben részesülnek. 6—7

Gummi és halhólyag

(Cotton)

tuczetjét 2—6 frtért, direct küldi
utánvétellel 14

J. N. Schmeidler

Gummi-gyára, Bécs, VII. Stiftgasse 20.

Cui	A fogfájást	Trau
	rögtön megszünteti	
fidas	a Feytona!	schau
vide!	Kapható Debreczenben dr. Rothschnek E.gyógy- szertárában.	wem! 10